

परमपूज्यपाद—श्रीविजयधर्मसूरि—गुरुभ्यो नमः ।

वीर—धर्म

ने।

ढंढे रे.

लेखः—

न्यायविशान्द—न्यायतीर्थ

मुनिराजश्रीन्यायविजयल.

शील आवृत्ति

वीर स २४५५]

धर्म स ७

[वि स १६६५

प्रति—सख्या १०००

अभूदय.

પ્રકાશક —

શ્રીવિજયશ્રમ-પ્રકાશક-સભા

બાવનગર

તા. ૧-૪-૧૯૨૧

ચુક —

શાહ સલાયત નદલાલ,

માલીક વધીન અધિકારી શ્રી પ્રેસ

કોડિયોળ—વડોદરા.

બે બેલ

બહાલા વાચનાર !

મહાગ તટસ્થ ઉપયોગ ઉપર જે ભાષ્ય, તે અત્રે રજુ કર્યું છે. મહાન નિઘાનપણનો લવો હું । કરી શકું આપણી બૂતો તો જાની જાણે જા અકતુપિન નિચાર-શુદ્ધિ ઉપર જે પ્રકાશે, તે ઉપર આગય અને પર-હિત-દષ્ટિથી પ્રકટ કરવું એ અભુધટતું ન જણાય જા આ લેખ વાચના કયાય તને વસતુ લાગે તો સમૂરી રાખજે નિચાર-બેદો તો જિનભગ્નિ-ક્ષમાશ્રમણ મહત્તવાદી અને સિદ્ધસેન પિત્રાકર જેવા મહાન પૂનાચાર્યા વચ્ચે પણ દતા ધમસાગર તથા ભાવવિજય-નિયમવિજય આદિ મહાનતધારી નિત્રો વચ્ચેના નિચાર-બેદો જે સિ તો તું ઇક્ષ્વક્ય જઈશ નિચાર-મે પર કતુપિન થતું એ કમજોગી અને કાયરપણ છે સાચું લાગે તો પ્રદણ કરજે પ્રતિવાં યા પ્રતિવિધાનમા પપુ માધ્યમ્ય દતિ, મહામા પ્રતે દિતશુદ્ધિ અને સ્વામાને, પોતાને સાચું જણાય તે મમજન-રાની માયાગુ લાગણીના રંગો પૂરજે એમાજ મજ છે, અને શ્રોતાઓને પણ નિવેક કરાવું સંતુ પડશે

વિ સ ૧૯૮૩
શ્રાવણ સુદિ ૫
વડવાણ કેમ્પ.

લેખક

-: मुद्रा-

इन्द्रियाय-विनाशाय न जात तय जमना ।

एक कार्यं महत् कर्तुं त्वमन्नाऽऽगतपानमि ॥

६

१

६

दुष्का-धकार-नाशाय प्रकाशाय सुग्राह्यत ।

उद्भवति महात्मान कर्म-याग सतामयम् ॥

•

•

•

ग्लानिं धमस्य पीक्ष्य समाजस्य च दुदशाम् ।

उत्तिष्ठ्य तदुदारे सर्वे सम्भूय सज्जना ॥

—सप्त६

લેખ :-

—વિધવ-વિતાસ કરના નારો જન્મ થયો નથી એક મહાત્મા
કામ કરના માટે તું બહોં આવ્યો છ

• • •

—દુ ખ-અ-ધકારનો નાશ કરવા અને સુખમાધક માર્ગો પ્રકાશ
કરવા મહાપુરુષો અનરે છે સન્તોનો આ કર્મ-યોગ છ

• • •

—ધર્મની ગ્તાનિ અને સમાજની દુર્દશા તરફ નજર કરો, અને
બધા સજ્જનો એમ્તિત થઇ તેનો ઉદ્ધાર કરવા ઉઠો ?

વીર-મંત્રો

‘ If you subdue not your passions, they will subdue you

—તમે તમારી વાસનાઓ ઉપર કંતે અક્રમ નહિ મૂકો તો તે તમને પોતાના તામામા બને

‘ He who reigns within himself and rules passions desires and fears, is more than a king

—જો પોતાની જાત ઉપર રાજ્ય ચલાવે છે અને વાસનાઓ તૃપ્તિ આપે અને જો તે ઉપર અક્રમ રાખે છે, તે એક આદ્યશાહ કરતા મોટો છે

‘ He who masters his passions, conquers his greatest enemy

—જો પોતાની વાસનાઓ ઉપર આધિપત્ય બોગવે છે તે પોતાના મોટામાં મોટા દુસ્મનને હારે છે

‘ Command yourself and you may command the world

—તમે તમારી જાન પર હુકમ ચલાવો અને દુનિયા ઉપર હુકમ ચલાવી શકો

“ The more one drinks, the more he wants to drink till at last he dies of drinking it, So abstain from it ”

—પ્રાણી જેમ જેમ વિષય-રસનું પાન કરે છે, તેમ તેમ તેમા તે વધુ આસક્ત બને છે અને એ ત્યાં મુની કે આખરે તે તેનાથી મરે છે માટે એથી દૂર ખમી જા.

“ Govern yourself before you govern others ”

“ Govern your mind, lest it governs you ”

—ખીજના ઉપર સત્તા ચલાવવા જાઓ તે પહેલા તમારી જાન ઉપર સત્તા ચલાવો તમારા મન ઉપર સત્તા ચલાવો, ગમેતે તે તમારી ઉપર સત્તા ચલાવે

‘ The kingdom of heaven is within you ’

—સ્વર્ગનું રાજ્ય તમારા-પોતાની અંદર છે

‘ Love is the light by which we see God ’

—[વિશ્વ-પ્રેમ એ એની રોશની છે કે જે વડે ઈશ્વર-દર્શન કરી શકાય

" The service of the poor is the service of God "

—ગરીબોની સેવા એ પરમેશ્વરની સેવા છે

"When money is lost nothing is lost,
When health is lost something is lost
When Character is lost all is lost

—જો તમે પૈસો ગુમાવ્યો તો કંઈ નથી ગુમાયું
જો તમે ત-દુરબની ગુમાવી છે, તો કંઈક ગુમાયું છે,
જો તમે આગિન ગુમાવ્યું છે, તો મધુપ ગુમાવ્યું છે

" Expel avarice from your heart, So shall you loose the chains off your neck "

—તૃષ્ણાને તારા હૃદયમાંથી દૂર કર, એથી તારા મ ન ઉપર પોલી માકળોથી છુટી જાય

विषय—सूचन

१ धीर उचन	१
२ प्रपचन	१०
३ साभ्यवा	११
४ अति सा	१२
५ सगहन	२०
६ धर्म—सस्थाओ	२७
७ नरी सम्मान	— ३१
८ धर्म	३८

વીર-ધર્મનો

—હંદેરો.

વીર-જીવન

સુ. નામ ગમામા દિનામા હિયુ જીવન એકે મનુષ્ય-જીવન છે
જાણામાનો પૂર્ણ વિદ્યા એકે માત્ર મનુષ્યતાના પૂર્ણ વિદ્યા
હય આધાર નામે છે મનુષ્યતાનો જેમ જેમ વિદ્યા ધરતો જાય
છે, તેમ તેમ કૈવલ્ય-મન્દિર નજીક આવતુ જાય છે એ
વિદ્યાના યાત્રો હ દે—

Man is the master of the whole Cosmos. If you are not man be man if you are an angel descend to manhood ■ you are an animal, ascend to manhood

અર્થાત્—મનુષ્ય બનકે પ્રજ્ઞાકેનો નાનતો છે તુ જે મનુષ્ય નથી, તો મનુષ્ય બન તુ જે દેવતા છે, તો મનુષ્ય-જીવનમાં ઉતરી આવ તુ જે જનવ છે, તો મનુષ્ય-જીવન ઉપર આવી જત

મહારી સ્વામીજી જીવન એ ખરેખર માનવ-જીવન છે મનુષ્યજાતિને માનવજીવનનો શ્રેષ્ઠ આદર્શ મહાવી સ્વામીના જીવન માધી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે માનવ-જીવનના અભ્યાસીએ મહાવીર સ્વામીના જીવનનું અધ્યયન કરવાની પરમ આવશ્યકતા છે એ મહાપુરુષના જીવનને આદર્શ બનાવી જે પ્રવૃત્તિ કરવામાં આવે તો નિમન્દેહ આત્મમિદ્ધિનો માત્ર સુવલ્લ થઈ જાય પ્રભુ મહારી એકલમ પ્રભુ જોતા થયા, તેઓ પહેલાં લૌકિક હતા અભ્યાસ કરતા કરતા જ્યાં પુરુષાર્થના શિખરે પહોંચ્યા, ત્યાં રૌકિક મરી અરૌકિક થયા-પ્રભુ થયા એમના પગને આનંદુ એ મનુષ્ય-માનનું જર્ણવ્ય છે એમનું જીવન નૈતિક, ધાર્મિક અને પામાર્થિક તરેનાના ઉચ્ચ આદર્શોથી બંધુ છે એમાંથી આપણે શોધાક પ્રાપ્ત થઈએ

નનાતન સમયથી વર્ણાશ્રમ-પદ્ધતિ જે આવી આવી છે, તના નીલે નીલે બગવાને પોતાની ગતિ લખાવી છે પ્રજ્ઞાચર્ચાશ્રમ, શૃલસ્થાશ્રમ, વાનપ્રસ્થાશ્રમ અને સન્યાસાશ્રમ એ ચાર આશ્રમોમાં કમપૂર્વક વિશ્રામ લેતા બગવાન આખરે પૂર્ણ વિશ્રામી બને છે

દુનિયામાં માતાનો ઉપનયન થયો નથી જગતમાં માતૃ-દેવન પ્રથમ ન્યાન છે માતૃભક્તિનું મહાન કર્તવ્ય જાળવવામાં મહાવીર ટેટકો ઉચો ન ગર વે ઈ ! ગર્ભાવસ્થામાં ગભનું હલન-ચલન, જે નમગિર (પ્રાકૃતિક) છે, તેની ઉપર પણ મહાત્મા અકુશ મૂકે છે અને તે એટલા માટે કે “માન હાવવા-ચાલવાની જોડે માન માતાજીને દુ ખ થાય !” માતા પ્રત્યે કર્તવ્ય ઉન્નત ભાવ !

માન-સ્વભાવ-મુલબદલ ચરણતા અને ચરણતા બાગ મહાવીરમાં ન હાય એ કમ જોડે ! મહાવીર પોતાના સખી ઉમ્મના ગોડીયાઓ માટે જમવા નિડગી પડે છે કિન્તુ જમત-ગમતમાં પણ-ખેન-ફદમાં પણ તે જાળકની નિર્ભયતા અને હિમ્મત એક મોડ પ્રજાની તરી આવે છે

જાત વર્ધમાન પોતાના ગોડીયાઓ માથે ઘમી જ્યાં તે વખતે એકાએક મહાભુજ નજરે પડતા વર્ધમાન તેને તરતજ નીડપણે ટેકી દે છે અને પાછા ફરી જમન રમવા લાગી જાય છે ભગવાનના શુવનની આ જાવ-ઘટના જાળકને હિમ્મતવાન અને નીડ જનાવવા નહેત કહે છે ત્યાં જાળકે જાળકોની મામે શરૂ થઈ એણે વાતાવણ ગળવામાં આવે છે કે તેઓ મહોટે ભાગે જલ્દીકણ અને નાહિમ્મત જનતા જાય છે ‘વાધ આવ્યો’, ‘જાધડો આવ્યો’, ‘જાનો આવ્યો’, ‘એડ કન્ડશે’ કહી કહીને પણ જાળકોના દિન જલ્દીકણ જનાવી ન જાય ,

પ્રભુની ઉમ્મન જ્યાં વર્ધની યાય છે, ત્યાં તેમના માતા-પિતા મહોટા વન્ધાડા માથે તેમને નિશાળે બેનાડવા લઈ જાય છે જે મા-માય લાડમાં ને લાડમાં પોતાના ખ્યાન પુત્રને વિદ્યાધ્યયન

કનકવાનુ વિભગી જ્ઞાન છે, અગત્ય તે ત દ જોઈ દરજા રાખે છે, તમો પોતાના ધ્યાન સુરતા વાસ્તવિક હિતૈષી નથી, ઇ તુ માતા શત્રુ અને પિતા વૈરી છ એ વાત ગાણા મિદ્ધાચન્દ્ર અને કાલી ત્રિશુલા શુભ્રિશાખીના યાન બકા હોદ્દા જેમ મંડે પણ મહા વીર જેવા પ્રખર પ્રતાવાનને વિદ્યા યયન માત્ર બીજા વિદ્યાર્થી જોની નમ પશ્ચિમ કરવાનુ ન હોત

વધ માનનો ચૌવન-નગ પણ નિર્વિજાન છે ના-વેલવના વિનામી શક વ એ પણ તનો મન નયમ વિષય-વિચારોને આવવા દેતા નથી વર્ધમાન જેવા નજકુમારને નજકુમારીઓની ગી ખોટ હોત, પાત્ર એવા જિતેન્દ્રિય પુરુષની આગળ પગબુવાની વાત કામ્ય મૂર્ખી ન- ? દુનિયાના સુવાનોને માટે આ જોહો મોધ-પાં નથી આજે તો બાગકા અને સુવકોની અર્ધ નહાની ઉમ્મ-માધી ન બનમ મ- પડવા શકે થાય છે ધનની અજ્ઞાન ના, મંદ ન નિગાળોના બગાળ વાતાવ બુ, નામ જનો અભાવ અને મુશિદ્ધશની ખામી-આધી આજની ઉત્તરી પ્રજા જોડે જ્ઞે અટ હોવા/ જાય છે નાટક, વિનેમા અને હોટરના ગોળ તેમને ખુવા મગી નહા છે મૃગાન્ક વાચન તેમનુ ખૂન સુમી નહુ છે મધિકાર છે ન છબીના બનો વિવન-વિવાન શોધતા ફેરે વધ માનનુ જિતેન્દ્રિય જીવન જગતના કુમારોને સફેદ પાકે છે કે ચોચ ઉમ્મ-લજ્ઞ થાય ત્યા સુધી બ્રહ્મચર્યને ખિન્નુ મક્કત નાખનાની પોતાની પ્રજા ન ભૂરવી જોડે

જોગમા જોહી ૧૮ વર્ષનો ઉમ્મ- મુધી બ્રહ્મચર્ય-પાતન- પૂર્વક વિજ્ઞાવ્યયન કરુ એ પહેલો ' બ્રહ્મચર્યાશ્રમ ' છે આ આશ્રમમા ભવિષ્યની આખી જિન્દગીનો પાયો નાખવામા આવે છે

નવત્રિ દિવાલ તા મહાવીરના લગ્ન કરવા ઘણાય ઉત્ક્રિષ્ટ
 હોય, પણ મહાવીરની મમ્મતિ વગર તુ ઠગી ગઈ ‘મમ્મવીર’
 નવત્રિ તરફથી વિવાહ માટે ડહેણ આપ્યું, ડહેણ જ નહિ, એ નવત્રિએ
 પાતાની પુત્રી ‘યશોદા’ માથે પાતાના મન્ત્રીને મોકલ્યો, ત્યાં
 પણ ત્રિદિવાલ નવત્રિએ એકદમ નિષ્ણય ન કરતા વધ માનને તેમના
 મિત્રો માનકત પૂલાયુ નિદાન, પંચાવનાને પણ પંચાનાની
 મમ્મતિ લેવી જરૂરી અને ઉચિત છે અને એ ઉપરથી યોગ્ય
 ઉમ્મર લગ્ન કરવાનું પણ માણિત થાય છે કમઠ પરણના યોગ્ય
 ઉમરે હોય તો જ તે મમ્મતિ આપવા યોગ્ય હોઈ શકે

લગ્ન માટે વીનવવા આવવા મિત્રોને વધ માન પરણવાની
 ના પાડે છે આખરે માતા ‘ત્રિગલા’ દ્વિત્રિયાળીનો
 માતૃ-પ્રેમનો અલગો મહાન આશ્રય, પશ્ચિમિતિના અવા
 મયોગો ત ક મહાવીરનું ધ્યાન ખેંચે છે કે છવટે એ વીર
 કુમાર લગ્ન-અનિમા જોડાય છે આમ માતાનું માન નાખી
 વધ માન કુમાર પ્રદક્ષિણાશ્રમમાવી ગૃહસ્થાશ્રમમા પ્રવેશ કરે છે,
 ‘યશોદા’ દેવીનો ભક્ત અને

“ મગરાનપ્યથા દર્શ્ય વિમાપતિતમય મ ? ।

સામ્રદ્યમિતો માતા ભવભ્રમણનારિત ’ ॥

“ ગેમડપિ સરૂતાગોડરયા માનુદુ સ્વામિશકયા ।

મ્યાસ્યામિ ગૃહરાસેડપિ તદ્ મનાવૃત્તિવાધયા ॥

“ કમ નામપલ્લ ચાસ્તિ માયો ના પિતરો મમ ।

એવ વિચિત્ય મગરાનુ તમેને માતૃશાસનમ્ ॥ ’

(હેમચન્દ્ર ૧૦ મુ પર્વ, બીજે સર્ગ, શ્લોકો ૧૪૭-૧૪૮-૧૪૯)

ગૃહસ્થાશ્રમ નાધીન નન્યગત થયું એ ૧૧-૧૩૬ છે તીથ કરો, જણધરા, જ્ઞાનીઓ, મહાત્માઓ બધાય એ ૧૧-૨૩૬ આવેલા છે ગૃહસ્થાશ્રમમા આવ્યા વગરજ નન્યગત થયેનાઓની મર્યાદા, એ ૧૧-૨૩૬ નાનેનાઓની મર્યાદા આગળ એટલી બધી જુગ છે કે મમુદની આગળ જળ-ત્રિન્દુ ગૃહસ્થાશ્રમમા આવ્યા વગર જ મન્યામ તન્દુ વગર એ બહુ માકડી ગેગી ગડી એટલે તે ન્સ્તે જનારાઓ બહુ જુગ હોય, એ આભાવિ કે ન્યારે ગૃહસ્થાશ્રમમા પસાર થાને સન્યામ તન્દુ વગર એ વિશ્વ વ્યાપ અને મહીસનામત રાજ-માગ ન્હો, એટલે થોડા અપવાદોને બાદ કરતા બધાય એ ૧૧-માર્ગે જ ચાલેલા અને ચાલે એ દેખીતું છે

ગૃહસ્થાશ્રમના ષગિભામરૂપે ભગવાનને એક મતતિ પણ ઉત્પન્ન થાય છે, અને તે પુત્ર નહિ, કિન્તુ કન્યા માટે તો ઘણું ભાગે દીકરો આવતા હતા થાય એ દીકરી આવતા ન થાય, બંદે દીકરીનો અવતાર અગ્રજામરો લાગે, પણ આવી મનોજ્ઞા થવામા મમાજની કદોડી મિથિ જ લારે જવાબદાર છે નાથી વાત તો એ છે કે, પુત્રની જેમ પુત્રી પાકુ સન્ધે દરજ્જે દેશની વિભૂતિ છે અને આવી ભાવના ભગૃત થાય એ હેતુ તો આમા (ભાવાને ધે દીકરી અવતરવામા) નહિ મમાયો હોય શુ ! ભગવાન પોતાની કન્યાને પોતાના ભાણેજ ' જમાલિ ' માથે પરણાવે છે

પોતાના ભાણેજને પોતાની કન્યા આપવી, એ હાનના વખતમા અણુધટતું ગણાય પણ સામાજિક રીત-રીવાજે હમેશા એક પ્રકારના કાયમ નથી ન્હેતા એક વસ્તુ એક કાળમા ઉચિત ગણાય છે, તે જ વસ્તુ સમયનો પવટો થતા અનુચિત ગણાવા લાગે છે

આ ઉપરથી એ ચોખ્ખું જણાવ્યું, આનંદ ઈશ્વરનામાંથી જીત-
 રિનાને એ સુદી વસ્તુ ઈશ્વર અને ધર્મ આ સુદી વસ્તુ છે પોતાની
 ઈશ્વર પાતાના ભાણેજને આપવી એ જો વમથી વિરોધ
 હોત તો મહાવીર જેવા ધાર્મિક પુરૂષ અમ ઈશ્વરના દાસ્ય કુળના
 જિવાજને અનુમત્ત ખન ઈ ? અને એટલે જાણ, ઈ જો મહાવીરના
 મામા થાય, તેમની પુત્રી નાથે મહાવીર પોતાના જ્યેષ્ઠ ભ્રાતા
 નન્દીવધનના લગ્ન થવા દેત ખન ?

મહાવીર જેવા મહાપુરૂષો જાન-વૈભવ ભોગવવા જન્મતા
 નથી તેવાઓના જન્મની પાળ મહાન બેદલચુકલન્ય દુષ્ટ
 યજ્ઞ હોય છે જે સમયમા મહાવીર જન્મ્યા હતા, તે સમયની
 ભાનતવપની નિયતિ બહુ ત્રિચિત્ર હતી તે વખતે ભારતવર્ષમા
 વિષમતા, અધશ્રદ્ધા, પશુબલિ અને મામ્પ્રત્યાયિક ઝઘડા પૂ-
 નેગથી ફેલાયા હતા અને એથી તત્કાલીન પ્રજામા એટલી બધી
 અગાનિ પ્રવેશી હતી કે— ‘યદા યદા હિ ધર્મસ્ય’ એ વાક્ય
 પ્રમાણે તે વખતે એક સમર્થ હિંદુરક પુરૂષના પ્રવનાતની પન્મ
 આનંદકતા હતી મહાવીરનું કાર્ય-એત્ર એ આવશ્યકતાને પૂર્ણ
 કરવાનું હતું દુનિયાના દાંડણુ આતનાદે મહાવીરને નિષય-
 વિદ્યામથી વિન્દ્યા બનાવ્યા હતા અને એ વિન્દ્યા પ્રભુ એ જ
 શોધમા હતા કે દુનિયાનો ઈશ્વર ઈશ્વર હોય સમ શાન્ત થાય અન
 જગતના જીવોને સુખનો ખરો માર્ગ કેવી રીતે આપડે ?

મહાવીરને એ દૃઢ સ્વકલ્પ હતો કે માતા-પિતાની હયાતી સુધી
 દીક્ષા ગ્રહણ ન કરવી આનો સ્વકલ્પ કરવામા તેમણે એ કાળ જોયુ
 હતું કે તેમની ઉપર તેમના માતા-પિતાની અમીમ મ્નેહ-લાગણી
 હતી એક માતા-પિતાનો પોતાના પુત્ર ઉપર સ્નેહભાવ હોના એ

જ્યારે મહારી નીચા મહલુ ડગ્વા તત્પર થાય છે ત્યાં નન્દીવર્ધન તેમને ખીજા બે વપ ગહવાગમાનહવા નુનર છે મહારી પોતાના નડીલ આતાની સૂચનાને ડખવ નાખે છે અને એ રીત, જ્યેષ્ઠ આતા પ્રત્યે વિનીત ભાર વર્તવાનો દાખલા જગતની મમ્મુળ નુ ઠે છે

ભારના આગ્રહી બે વર્ષ વધુ ધનના રોગને પણ ભગવાન પાતાની જીવન-અર્થાને ત્યાગના કેપમા ડગી નાખે છે ગહમ્મ-વેપ-ભપમા નહી તેઓ એક પ્રકારે નાધુજીવનની પદ્ધતિએ નિયમખદ્ધ નહે છે તેમની આ અર્થા આપણને ' વાનપ્રમ્યાશ્રમ ' નો ખ્યાલ ઉત્પન્ન ડગવે ઠ

આગ્નિના ઉમેદવારે આગ્નિ ગ્રહણ ડગ્વા પૂર્ અમુક વખત મુધી ત્યાગ-ધર્મનો પ્રેકટિમ ડગ્વાની ખાહુ જરૂ છે આજ દિ-ગિન્દુ ઉપ ત્રીન્ત વાનપ્રમ્યાશ્રમનુ વિધાન છે ' વાનપ્રમ્યાશ્રમ ' એટલે તપશ્વિ-જીવનના (આગ્નિ ધમના) ઉમેદવાને લગતુ ' આશ્રમ ', અર્થાત્ આગ્નિ ગ્રહણ ડગ્વા પૂર્ ત્યાગ-ધર્મની અભ્યાન-પદ્ધતિ આ એક કનોટી છે અને એ માર્ગે પોતાના જીવનને ડગવીને પછી આગ્નિ-મદિમા પ્રવેગ ડગ્વો એ ખહુ નમ્ય રીતિ છે બે ઠે મહાવી જવાને પહેલેથી ઠે તેવી પ્રેકટિમ ડગ્વાની જરૂ ન જ હોય, છતા તેઓ દુનિયાને ખોધ-પાઠ શિખવવા ખાતર સ્વય પોતાના આચરણથી તેવા દાખલો નુ ડગે છે, અને એમ ડગુ એ જગતના-માનવધમના એક મહાન અને શ્રેષ્ઠ આદર્શને અનુરૂપ જ હોય

૩૦ વર્ષની ઉમરે મહાવી નન્યાન ગ્રહણ ડગે છે મહાવીરના સન્યાસની ઉગતા સનામમા મશકુ છે તે વખતના મહા

તમા 'બુદ્ધ' વગેરે મ ય તીથ કચેએ પણ તેમને 'દીર્ઘતપસ્વી' નીડ વણુબ્યા છે મત્ય ડી શોધ પાડગ ખાવુ-પીવુ મૂકી મ્હડ, મૌનપણે ખાર ગાન વર્તના ડભગ । ડન્નાન અને ડઘાડે પગે તથા ડઘાડે મરીરે, રણવગડાઆમા અને વિન્ જગવોમા એકવા અવધૂત વિન્ નાન એ વીન પુરુષુ મન્યાસી-જીવન ડવુ વિકર હશે ! ડેવુ મ્હલુન હડ ।

પ્રાણાન્ત આપ્તો વન્થે પણ પાતાની પ્રન્થ ધાનવા ડેની તપ સ્વર્યાથી જરા પણ વિન્નિત ન હેયતા, મગાધગમ્નિ અને પ્રન્થ ડ ણળ ધાવવા ડતા, લોન્ માણુ મોના જવાન નવાર પડતા મારો પર જાય ક્રોધ ન ડન્તા, મ પૂર્ણ શાન્તિ પૂરન્, મત્ય-શોધમા નિરન્તર ડભે પગે વાગ્યો ડહેનાન એ દમમા-મૂર્તે વીન મન્યાસી જ્યાર ખાર વર્તે ડંડે "પ-બ્રહ્મ" નો પૂર્ણ માણાત્કાર મેળવે છે, ત્યારે, પડી તે નિનાત વાગી મેને છે હરે તે કૃતાર્થ, કૃતકૃત્ય અને પૂર્ણાત્મા મેને છે

પૂર્ણ સમાધિની પૂર્ણ જ્યોતિથી પૂલ જળકડગનો તે પૂણ આ મા હરે માનવ-મ ડગની વન્થે આવી ખડો થાય છે, અને ધર્મ મ્હેય સુણારે છે, અને કન્યાલુભય આદર્શ જગતની નમ્મુખ જ્ઞુ કરીને પડી પર-બ્રહ્મ-સ્વરૂપમા લીન થઈ જાય ■

નમન હો એ મહાપુરુષ પરમ-આત્મા પન્મેશ્વરને !

પ્રવચન

મહાવીરનુ પ્રવચન વિશ્વગામી, વિશ્વોપયોગી અને વિશ્વ કન્યાલુભાધક છે એમ તટસ્થ દષ્ટિએ જોનાર ડોઈપણ વિચારક કહી

~ ખાગ વરમા કેન્ત ૨૪૮ દ્વિસ જ મહાવીર આજી હી ॥

શકશે તેનું તત્ત્વજ્ઞાન એટલું મહત્ત્વપૂર્ણ છે કે જે દુનિયાના મહોટામા મહોટા મમર્થ વિદ્વાનોને ગભીર અને નવીનતા ભર્યું લાગે કર્મના મિદ્ધાન્તોના વિષયમા તેનું વિવેચન એટલું બધું બાળીક અને વિસ્તૃત કે જે જગતના મહોટા મહોટા તત્ત્વજ્ઞાનીઓને પણ વિસ્મયાવહ થઈ પડે એ વીતરાગની પ્રવચન-ધારામા જે વીતરાગ ભાવો ભર્યા છે તે મહાન આકર્ષક છે, અને તેનાવી નાગાદિમવ જ્ઞાનનનું કામ વિગિષ્ટરૂપે મધાય એ સ્વાભાવિક છે

મહાવીર વૈષમ્યવાદને વખોડી કાઢે છે સામ્યવાદ એ તેનો પ્રધાન મિદ્ધાન્ત છે તેનું સ્પષ્ટ જ્ઞાન છે કે સામ્યવાદ દુનિયાનો કોઈ પણ માણસ તેના ગામન-ક્ષેત્રમા પ્રવેશ કરી ગઈ તેનું શામન જાતિ-ભેદથી નિયંત્રિત નથી ગમે તે જાતિ, ગમે તે વર્ણ અને ગમે તે દશનો માણસ તેનો અનુયાયી થઈ ગઈ ચાડાણો અને અન્ત્યજો પણ તેના અનુયાયી છે મોક્ષ-માગ અને મોક્ષ, ચાડાણો અને અન્ત્યજોને માટે પણ તેટલો જ ઉઘાડો છે, જેટલો કે વાણિયા-ગ્રાહણો અને ક્ષત્રિયોને માટે ઉઘાડો છે મહાવીર-પ્રવચનના અધિકારી ચાડાણો અને અન્ત્યજો પણ તેટલો જગત છે, કે જેટલો જગતે વાણિયા-ગ્રાહણો-ક્ષત્રિયો છે મમ્યમૃત્વ, શ્રાવકધર્મ, માધુધમ અને શ્રેણી-અવસ્થા જેમ વાણિયા-ગ્રાહણો-ક્ષત્રિયો પામી રાહે, તેમ અન્ત્યજો અને ચાડાણો પણ પામી શકે તેની વ્યાખ્યાન-પરિપક્ષમા બધાને સ્થાન છે મહાવીરની આ સામ્ય-દૃષ્ટિ છે આ તેનો સામ્યવાદ છે આ તેના શાનનની પ્રાણ શકિત છે તેના લક્ષાવધિ વ્રતધારી શ્રાવકોમા ઉત્કૃષ્ટ ગણાતા દશ શ્રાવકો પણ કણબી કુલાઈ જેવી વર્ણના છે

અહિમા એ માન્યવાદનું મવસ્વ છે મહાવીર અહિંસાની
 દેહીધ્યમાન મૂર્તિ છે અહિંસા ધર્મના
 અહિંસા પ્રવાહમાં મહાવીર મહુથી પુરોગામી છે
 મહાવીરની અહિંસા વીરત્વપૂર્ણ છે અને
 તનુ ન્ધ મીકન્હ મરે અસ્થાને નથી ઘાસ ડગીને દેગની વર્ત
 માન મહાવીર મિથિતિ મને સ્પષ્ટ તળવા મેરે છે

વાસ્તવમાં જે બળવાન અને મહાદ્વર હોય, ચોદા અને
 ગોદા હોય તે અહિંસાધર્મનું પાલન બહુ મરમ મીતે કરી રાઉ
 મહાવીરના શામનમાં ગૃહસ્થાને માટે અહિંસાનું મેત્ર “નિર
 પનારી ન્થળ (નમ) છવોને જાણી જોઈને ન માડુ” એટલા
 નમાણુનું છે મા નિયમ પ્રમાણે અપરાધીને ઉચિત શિક્ષા યા
 સજા આપવી, એ ગર્હસ્થની નીનિ-મીતિને જૈનશાસ્ત્ર નિરોધતું
 નથી ખરી દયા શૂરવીર બજાવી શકે જે નમણો અને
 શમ્ભીદીન હોય, તે પોતાની આખો સ્કામે મળતા જનવરના યા
 માણનોને રોતડ મોઢે ઉભો ઉભો ટગ ટગ જોયા ડન્થે તેનાથી
 ખીનું શુ વળવાનું ? પણ જો તે ન્થળે વીર-થે હો હશે, તો તે
 પોતાના બાહુ-બજથી અથવા નમ્રોથી તે ઘાતકીઓને ડહાવીને
 તે જનવરને યા માણસોને બચાવી લેશે આ ઉપજથી સાફ જોઈ
 ના ય છે કે દયા-ધર્મ બચાવવા માટે વીરતાની-શૂરતાની-યુદ્ધ-
 પ્રવીણતાની અને બહાદુરીની કેટલી અગત્ય છે પોતાના ધન ઉપ
 ગુડાઓનો હુમલો થતા, યા પોતાની સ્ત્રી ઉપર બદમાશો કૂદ
 પડતા પોતે જો બચવાનું હશે તો તે બદમાશોને નારી લગાડશે
 પોતાના ધનની રક્ષા કરશે અને પોતાની સ્ત્રીની ઇન્જલતને
 બચાવશે, પણ પોતે જો માયગાગવો હશે, તો ડગીને આઘો ખર્સ

જશે અને પોતાના ધર્મને અને પોતાની સ્ત્રીને બદમાશોનો ભોગ થવા દેશે જેઓ બનવાનું અને વીર્યોદ્ધા લેવા નેઓ જે જે ઉપર હુમલો કરવા દોડી આવતા હુનડજોરોને માત્રી બગાવશે, અને તેઓ જે ધર્મ ઉપર ત્રાપ માનતા વિધર્મીઓને કાકી કાઢશે, તેઓ જે તીથ-ધર્મ દગી ગણશે, તેઓ જે ધર્મ ના નીચા-શે, અને તેઓ જે ઉન્નત મનકે ન માનતી અપાત્ર ઉપર નિબંધના અને સ્વાધીનતાપૂર્વક વિચારણુ કરી ગણશે માયનગવાઓના કપાનમા તા શુદ્ધાત્મી નિવાય ખીનુ નુ નિર્મારેલુ હોય ! તેઓ પોતાના ધર્મ-વાનોમા ગમે તની ધર્મડગીઓ કરે, ભજનીયા ગાય અને ગમે તેટલા બાહ્ય પૂર્ણ ઉત્સવ મહોત્સવ કરે, પણ એ લોહ આગ શુનામ જે , એઓ ખુશામદ યા ચાક્ષાકી યા મથ પણ ઉપર બંધે શુવવા માગતા હોય, પણ અવી નગણી કાનનુ પગિલામ આખરે પતન જે હોય તેમનામા ખડ મનન હોય તા તમની આખો આમે લૂગતા ધર્મ-ધન યા તીથ-ધનને તેઓ ગતક મોઢે ભેદ ભેમી ન જો બીજાની કપાના દુ-ડા મારે કાકા માનના તે કમજોગને બીજાનુ મોહુ ભેવા રખત ગાળરો પડે છે લક્ષ્મીના મદ ઉપર તેઓ ગમે તેટલુ ઝુઝે, ભે-માર અને કદાચ પનાના પાગી રૂઢી વાળના બા-હલ-મંગરે, તો પણ તે મળેલો દુકડો શુનામોને સ્વાધીન નથી જોડી ગ-તો માય કાગનાઓના હાવમાથી તં દુ-ડો ડીનવી લેવામા સત્તાધીશો યા વિધર્મી બલવાનોને કંટવી વા લાગવાની હતી ?

આત્મ-ક્ષણ કરવાની પણ જેમનામા તાકાત નથી, બચમા મૂકાયવા પોતાના બેન-હોકગની સબાળ લેવા જેટલી પણ જેમનામા હિમ્મત નથી, એવા, બીજાની શુવાત્રી શોધતા કરનારા નામહોને બુધીહનો કયો પ્રદેશ અધવાનો હતો ?

જે પ્રમ-શુ-હોય તેજ ધર્મ-૧૨ હોય, એ કાજ ન હી જાણતુ ?
 “ સમા અસ્થિતાજ ” જે, મૂળ મન્ત્રનો પ્રથમ સૂત્રપાત છે તેમા
 જ ‘અસ્થિ’ ને માનના આને નમસ્કાર કરવામા આયો ૧ એ
 મૂળનમય નમસ્કારમા ૩ વિનમણ-૪ જુગ્મો ભર્યો ૧, એ પરમ
 પૂજનીય મન્ત્ર ત્રિમાત્રા’ એવી વિચારી મૂકી છે, કે જેન ધ્યાન
 આત્મામા એક મહાન મગ છે એ કે તે ‘અસ્થિ’ ૧૨૪મી
 ગા-૬૫ ત્રિ ભાવ-મન્ત્રો વેચાય છે પણ તે ભાવ-મન્ત્રોને
 મ પૂણ હણના માટે પ મોટકદ ગરી-ગરી પાણ અનિવાય
 માનવ્યકતા છે, એ વાતની કેઈ ના પાડી શક તેમ નથી જૈન
 ગાત્ર મુ-તુ જણાય છે કે મુખિની પ્રાપ્તિ માટે જેમ મમ્યગ
 દર્શનાત્રિ માનવતર સામગ્રીની આવશ્યકતા છે, તમ પરમો કદ
 યાત્રી-મગની પણ આવશ્યકતા છે એ વગર મુખિ કદી મગે જ
 નહિ, એ મહાની નો ઉદ્ઘાષ છે

વસ્તુચિત્રિનો વિચાર કરતા જણાવ આને છે કે માનમા
 પરિણામ વસ્તુ ઉપર આધાર નથી જાતા, પણ વસ્તુના ઉપયોગ
 (ઉપ) ઉપર આધાર રાખે છે વસ્તુનો અદ્યુપયોગ મુપરિણામ
 હોતો છે, જ્યારે તેનો જ દુરુપયોગ દુષ્પરિણામ નાવે છે શ્રીમદ્
 આચારાગતુ દેવમાન છે કે— જ જાસગ ત પરિમાવા જ પામ્મવા ૧
 મામવા અથાત્— ચ પદાર્થો સંસારમ્ય હતવ તં પદાર્થ મામમ્ય જતવ
 ચ પદાર્થો મોમ્ય હતવ, તં પદાર્થ સંસારમ્ય જતવ ”—જે પદાર્થો
 મમારના હેતુમૂત હોય, તેજ પદાર્થો મોમ્યના હેતુમૂત થાય અને
 જે પદાર્થો મોક્ષના હેતુમૂત હોય તેજ પદાર્થો મમારના હેતુમૂત
 થાય. જાણવા તરીકે જે શરીરથી પાપ બધાય, તેજ શરીરથી
 ધર્મ સધાય કહ્યું છે કે—

x નોયા મમ્યકવાધ્યયનો બીજો હિ સ્ત્ર

“યનેવ દહન વિવસ્ત્રાન્ના મમાર ધાન પરિણમ્યતિ ।

મેનૈવ મેદેન વિવસ્ત્રમાઞ્જ મમાર-ગ્રાજ પરિણમ્યન્તિ ” ॥

અર્થાત્—જે ગરીબડે વિવસ્ત્રહીન માણુઓ મમાન્ના બીજને પરિપુષ્ટ કરે છે, તેજ ગરીબડે વિવસ્ત્રગાળી મમારનો મમાન્ના બીજને મુનવી નાખે છે

જે સ્ત્રીને ‘ નન્ડની ખાણ ’ કહેવામાં આવે છે તેજ સ્ત્રી ગાણી, મુશીકા અને ધર્માત્મની હોધ ભે પોતાના પતિને આડે રસ્તે જતા રોકે અને ધમ-માગ પર હાથે તો તેજ સ્ત્રી તેના પતિને માટે મોત્ય-વાળનું પ્રાણ ગણાય

એ પ્રમાણે, જે તલવાળ હિસડ શસ્ત્ર હોધ અધર્મનું ઝાણુ છે, તેજ તલવાળથી દેશ અને ધર્મ પર ચઢી આવેલા ઘાતકી દુશ્મનોના વાઢળો ઢેરી શકાય ડ અને એ ગીતે દેગન્દ્રા પ્રજા રક્ષા અને ધર્મન્દ્રા માટે યોગ્ય મમય પ યોગ્ય ગીને તલવારનો કન્તા ઉપયોગ એ તેનો મહુપયોગ હોડ તેજ તલવાળ ધર્મ-લાલનું કાળુ બને છે

ધર ઉપડ કે ધર્મ ઉપડ ત્રાપ માન્તા દુશ્મનને હ કાવવાની શક્તિ પોતામાં ન હોય અને ડગીને આથો ખમી ગાત ઉભો ગે તો એ શાંતિ ડ ક્ષમા ન ડેવાય એ તા ચોખ્ખી નળખાંડ, કાયગતા યા બાયલાપણુ છે એવી નમળાઈને ક્ષમાનું નામ આપવું એ ક્ષમા-દેવીની નિષ્કુન્ડ આટકણી ડરવી છે ક્ષમા તો વીન્નુ ભુપણ છે ચર-વીર પોતાની ચર-વીરતાનો દુરુપયોગ ન કન્તા

૪૮ અોપસ ‘ અધ્યાત્મનાટોક ’ ॥ પ્રથમ પ્રકરણમાં ૭૨ મો મ્નોક

નાનિ ધાન્ય ૩- તે તેની એ શ્રમા પૂર્ણીય ૧૭૫ નામની
 તાકવાના પોશાકરૂપ અનેની 'દયા' દયા ન જમાય, પણ એ
 અધિનાના મહાનુ નિદાન્તને ભયભ કડી જતાની ભયક નામની
 છે એ એના ગમવાળો ૭ કે જેમા માણુ નાદુ સ્વાહા વડિલય

૨૧-શામનને વીગજ ઝીની ગડે નમગાઓના હાથમા
 આવના તેન પતન જ ધાય વી શામનનો ઉપાન- ગૃહ થ
 ઝીણામા ઝીણા સુસ્મ જન્તુથી હડ ઝન્ડ પર્યન્ત તમામ જીવ
 નગિ પ્રત્યે જ્યાની હાર્દિક વાગળી ધનવતાર અને મહિનાધર્મના
 નિદાન્તને આપક રૂપે પોતાની જીવન-અર્થામા ઉતારના હોના
 જોઈએ ખીજના બના માટે પાતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપવામા
 તેને રૂન પડના હોયો જોઈએ ખીજનુ જીવ કડીને લાભ મેળવવાની
 લાન્ય તેના હુજમા ઉત્પા ન થયી જોઈએ અન્યાય અને
 અનર્મથી મગતી લક્ષ્મી તેને મન વિપરૂપ ગણાવી જોઈએ સત્ય
 અને મયમ એ તેના જીવનના માખૂણુ હાવા જોઈએ માવ
 ઝાન્યો પણ, જેમ ગાચરુશા હોય, તેમ જો શચરુશા હોય તે
 પોતુ ને શુગન્ધાં વસ્તુપાન-તેજપાવ વગેરે આવા મહા માઓ હતા
 તેમનાથી મમાજ ઝગમગતો હતો તેમની અનિયવડે શામનને
 દીપા થુ રૂપ તેમની વી- બુદ્ધઓએ વી-પૂજનુ માજાતમ
 વિ તારુ હતુ એવા ગૃહધોના હાથમા પ્રમતી તનવા- અ
 તેમના નાસ્તિક આત્મજી માનુ જ્વનતચિન્ન છે એ તેમનુ ધર્મ-
 ગર ૧ છે એ તેમના આ મ-અમ્માનનો (૫૦૧-૧૯૧૮૧૯૮
 જગદ્ગતો પુ નો છે એવા ધન-અદાધારી ધન-યોદ્ધાએ
 વી-ભૂમિગાથી જ્યાં નિપજગે, ત્યા વી-ધમનો ૭ કે
 વાગવાનો

જાગ-વિદ્યામની અભ્યાસ-દ્રોણીમા મવ-પ્રથમ ઉત્તમ શિક્ષણ
 ઠાન મનોજાગ કળવવાની જરૂર છે એવી કળવણી જાગકને
 જાગવવાની અપારી જોઈએ, “ વાઘ આ-યો ” “ જાઘડો
 મા-યો, ” “ જાનો આ-યો ” કહીને જાગકને જાહીકળ ન
 જનારના જોઈએ ગરજાનથી એવી તાલીમ જાગકને મળ્યા કંપી
 જોઈએ કે તેતુ માનન નિર્ભય અને વિશ્વમવાન જાનતુ જાય

જાગ-ગકિતનો સુત્રક નયમ પંચ જાગનિશાન છે અને તેનો
 વિશેષ વિકાસ વ્યાયામ પંચ આધાર જાગે ૧ વ્યાયામ અને જાગ
 પ્રયોગો ઠાન મનુષ્ય પોતાના વીચમા મહાન જુના આણ છે
 વ્યાયામની યોજના પન-પૂરથી-વળા નાચીન નાચવી નાહી
 આને ૧ ગજકુમારોની જમ વળિટકુમારોમા પણ તેનો પ્રચાર
 હતા શામિક ગજકુમારો પાન જો નિશ્ચ-કમ હેતુ પંચમા મા માહા
 વીં હેરના પિતા ગજ નિદ્ધાર્થ શામિક પુત્રપ હતા તેમના ગૃહ-
 વ્યાયામને દાજની કંપીક ગીનાઓ ભદ્રગાહુ વામીઓ મૃગ
 કંપનરમા જ નાચવી ૧, જમા તેમના વ્યાયામ વિષે પણ
 ગુન્ય વર્ણન ગાજુ ૧ મા જ્યા ન ૧૦ -

“ ૪ ૪ ૪ જગેર રટનમાલ તેજેર ઉગગન્હદ, ઉગગ
 કિડતા રટનમાલ અગુગવિસર, રાગુપરિમિત્તા અગેગવાયામ-
 નોગ-ગગણ-યામહણ મહાજુદ્ધરુગેહિ સ્વતે પરિસ્મન્તે સયપાગ
 સહસ્વપાગેહિ મુગગગ-નિહમાહગપીણણિ-જેહિ સીરણિ-જેહિ
 મંયણિ-જેહિ ત્રિહણિ-જેહિ ત્પણિ-જેહિ સન્ધિનિયગાય-
 પલ્હાયણિ-જેહિ અમગિય સમાયે તિહુત્તમમિ જિડણેહિ
 પદિપુણણપાણિપાયસુકુમાલકોમલતલેહિ અધમગણપરિમદગુ
 દરલણકરણગુણિમમારેહિ હેગિ દક્ષ્યેહિ પંદ્રેહિ કુમલેહિ

મેહાચિહિં જિઅપરિસ્સમેહિ પુરિસેહિં અદ્દિસુહાપ મસસુહાપ
 તયાસુહાપ મેમસુહાપ ચડવિહાપ સુહપરિકમ્મણાપ મયાહણાપ
 મયાણિપ સમાણે અચગયપરિસ્સમે અટ્ટણસાગમો પડિણિ
 વતમહ । ” (કપનુત, ત્રીચુ ચાખ્યાન, ૬૧ સુ સૂત)

આમ, વ્યાયામ-કૃત્ય ગૃહ યાત્રામીને મનુચિત ન હોય એવું
 હોત તો ભદ્રબાહુસ્વામી વણવતજ નહિ કપનુત્રમા જ્યા જ્યા
 મિહાથ રાજાની હીકત આને છે ત્યા ત્યા સૂતડાની કવન તેમને
 ‘ મેહોટા ’ વણવવા માટે ષૂળ ઉત્માહ ધનવતી દેખાય છે આ
 દશામા નાજ મિહાથની વ્યાયામ-ક્રિયા મનુચિત નથી એ
 અપ્રુ છે

નજાને બળ કેળવવાની જરૂર હોય તો શુ પ્રજાને ન હોય ?
 પ્રજાએ શુ સુકદાન થકી રહેલું જોઈએ ? તેના વગી, આજનો
 નમચ-ધમ ગી હાકલ મારી નહો છે એની ખમર છે કે ? આજે
 આધગો પણ જોડ રહે છે કે તોફાની શુડાઓએ એવી હાક
 મેમાડી દીધી છે કે માયકાગવા હિન્દુઓ કે જૈનો તેમની
 વાને આખ ઉચી કરી શકતા નથી તેમનાથી ડન્ટા કરે છે, અને
 તે લોકો તન્દથી જરા પણ બળભગાટ થતા ટપોટપ બાળ્યા
 બધ કરી ધરના ભરાડ જાય, છ આવી નામદ કોમ ધર્મનુ
 શુ કીધું વાળવાની હતી ? શાખાશ છે પેલા આર્ય
 મમાજીઓને કે, જેઓ માજે વર્ષોથી પોતાના પ્રાણના લોગે
 પણ હિંદુકોમની મહાનુ જેવા બજાવી નહા છે તે બળવાન
 સમાજ, દેસાસેવાની રજનુગી પન ચાહોમ કરીને ન ઉતરી પડયો
 હોત તો હિન્દુઓનો કન્યરઘાણુજ વગવાનો હતો

આ બધી પરિસ્થિતિનો વિચાર કરતા, મમાજનુ ઉત્થાન જેમના પગ નિર્ભર છે તે યુવક-વર્ગને અને આજના બાળકોને અત્યાચ્છી એવી તાલીમ આપવાની જરૂર છે કે એઓ શક્તિમત્તમ બની, વાન સુલટ બને જરૂર, યુવકો પોતાના આહાર-વિહાર નિયમિત બનાવી, પોતાના જીવનને નિયમિત બનાવી, નિયમમત્ત વ્યાયામશાળામાં હાજરી આપી પોતાના કૌવતને વધારવાનું ન ચુક

૧૦૬ કાળે અને દરેક દેશમાં જીવનમાર્ગના પ્રવાસીને જેમ માનસિક બળની જરૂર છે, તેમ શારીરિક બળની પણ જરૂર છે કૌવતની જરૂર જેમ વ્યવહાર-યાત્રામાં છે, તેમ ધર્મમાધનમાં પણ છે પડીકણ અને નબળો માણસ જેમ વ્યવહારિક જીવનમાં નથી ઉભી થકતો, તેમ ધાર્મિક ક્ષેત્રમાં પણ નથી ઉભી થકતો ડગલેને પગલે કૌવતની જરૂર છે “કુબળી ગાયને ગંગા ઘણી” એ કહેવત પણ કૌવતના મહત્ત્વ પર પ્રકાશ નાખે છે કૌવત વગરના માણસથી પગપગાનું કામ તો હવે નહીં, આત્મોપકારનું કામ પણ શુ થવાનું હતું કૌવત વગરનો માણસ ન તો આત્મ-સહાય કરી શકે અને ન મગી પણ બાળે મુઠ્ઠાલ શરીરનું મન પણ મુઠ્ઠાલ હોય છે શરીરમથ્થાની નિમ્નસ્વતા મનને પણ રૂંધણું બનાવી મૂક છે મનોવિકાસ અને અગવિકાસનો પરસ્પર ઘનિષ્ઠ સમ્બંધ છે વિકૃત દંડની વિકાસી અમરથી મન પણ વિકૃત બન્યા વિના નહીં એટલાજ માટે કે હરિભદ્રાચાર્ય પોતાના ‘ધર્મખેન્દુ’ માં (પહેલા અધ્યાયના ૪૪ માં સુત્રમાં) નમજાઈને ૬૦ કરવા ઇલાજ લેવાનું સ્પષ્ટ શબ્દમાં કરમારે છે એજ સૂત્રની વૃત્તિમાં શ્રીમદ્

“વલ્લપાય પ્રતિક્રિયા” ।

મુનિચન્દ્ર સૂનિ “ ષલ્મૂલ દિ જીવિતમ્ ” એ મહાવાખ્ય દાદીને કૌવતને જીવનના મૂલાધાર તરીકે ગણાવે છે જે જાણે દામા, વીજ્ઞતા અને પ્રમન્નતાને કેમથી પોતાના લૌકિક જીવનને સ્વર્ગથી રંગથી નથી ગળ્યું, તે મૃત્યુ પડી સ્વર્ગના વખત પ્રાપ્ત કરે એ ન માનવા જવી વાત છે નિદાન, ઉન્નતિના મોપાન પન્નવામાં બાળની પરમ આવશ્યકતા છે ઉદ્ધાત્ત, આસ્થાદ, પ્રમન્નતા, ગભીરતા મહિષ્વ્રુતા, વીજ્ઞતા, દામા અને પદોપકાન્ એ બધા બવ-સમ્પત્તિની મહાન વિભૂતિઓ છે મોક્ષને પણ આનો વિભૂતિશાનીજ પ્રાપ્ત કરી શકે એજ કુશળ છે કે હરિભદ્રાચાર્ય અને મુનિચન્દ્રસૂનિ ‘ ધર્મખિન્દુ ’ ના ત્રીજા અધ્યાયના ૬૭ મા સૂત્રમાં અને તેની ટીકામાં ગરીરચિત્તિ તન્ક-અગવિકાશ સાડ પ્રયત્નવાનું બનવાનું કન્ભાવે છે *

વી - ધર્મનો ઉકો વગાડવા માટે વીર-ભક્ત-નમાજનુ
 મગઠન થવાની પરમ આવશ્યકતા છે
 સે ઇંન ચોદાઓ પણ દિન્નલિન્ન દશામાં પડેવા હોય
 તો તેમનાથી પણ કંઈ ન વળે જન્હેના તથા
 ફિરકાઓના ઝગદા બધાય પાણીમાં પધનવી દેવા જોઈએ
 હૃદયમાં એ કૌતરી રાજવું જોઈએ કે લિન્ન લિન્ન મીતે ક્રિયા
 કરવા છતાં પણ વીનરાગ ધર્મની આત્મધના કરી શકાય છે આ
 ઉદાર તત્ત્વ વીર-ભક્તોના હૃદયોમાં વસી જાય અને મતનહિ
 વ્રુતા તથા ઉદાર ભાવનાઓ તેમનામાં વિકાસ થાય તો તેમનું
 તગઠન થતાં વાન ન વાગે જે સમાજનો ઈષ્ટ-દેવ મેરીભાવના
 સિદ્ધાન્તનો અસાધારણ પ્રચારક હોય અને જે ધર્મનો મૂળ રત્ન

* “ શરીરચિત્તો પ્રયત્ન ”.

મેત્રીભાવ હોય, તે મમાજમા અદ્ અદર ક્રમ પ હોય, પન્પર
 વેન્-પ્રિગ્ધ હોય અને ચાન્ જાણુ ઝઘડા-ઝઘડા ફેલાયવા હોય
 એ કેટલી બધી ગ્રન્માવનારી બીના ગણાય ! આવી છિન્ન-
 લિ ન જગામા આપજને એ પણ જ્ઞાન નથી રહ્યું કે-જેનોની ની
 દશા છે ! જોન-અમાજ ડેવી બીમારીમા મપડાયો છે ! અને તેનું
 ભવિષ્ય કેવું ? મડુ મનુભાગીના આકડા વાચનાગચોને ખબર
 હશે કે જૈન-વચ્ચીના નબધમા તે આકડા ટટલા બધા
 ગમાચકારીએ જ્યા દગ દય વર્ષે ૭૦ થા ૮૦ હજારનો ઘણુ વળતો
 હોય, તે નમાજનુ આયુ'ય નેટલુ વલ્લપુ ! કેટલાક ભોળા
 માણુઓ એવું કહી નાખે છે — હજાર ની છે, ૨૧ હજાર
 વપ તો જીવવાના છીએ જ ” પણ તેમને જન વિચાર કરવો
 ઘટે કે તેમને ૨૧ હજાર વપ કેરી હાલતમા પમાર કરવા છે !
 દીન દીન સ્ત્રીણુ હાલતમા બીજાઓના ડેમા ખાઈને પૂનુ ડન્વા
 ધાર્યા છે શુ ? અરે ! મહાવીરના પુરુષાવવાદ પર જન ધ્યાન
 આપી એવી ખાયલાપણી વાતો કરવી મૂઝી ગો ! જરા મમજી
 જાઓ કે હાલની આપણી ચોચનીય ગિતિના કાજો શોધીને
 તે માટે ચાર્પતા ઉપાયો લેવાની સત્વ જરૂર છે આવા ભયક્ર
 ઘડાડા માટે ગણ-રાજાને દોષ દેવા પૂર્વે પોતાના જાતિ-જન્ધુ
 ઓની દુર્દશા તરફ નિગીક્ષણુ કરવાની જરૂર છે એકલા શુજરાત-
 ઠાકિયાવાડ ઉપર નહિ, પણ જ્યા જ્યા જોનોની વસ્તી છે, તે
 બધા પ્રદેશો ઉપર વિચાર દષ્ટિ ફેકવાની જરૂર છે ત્યારેજ માલુમ
 પડી શકશે કે જોનોમા ભૂખમરો અને ગરીબાઈનો ત્રાન કેટલો
 વર્તી ન્હો છે અને પેટને માટે ધર્મપરાડ્મુખ થવાનું કેટલો
 પ્રમાણમા બને છે ખરી વાત તો એ છે કે પેટમા ગેટલો પડયો
 હોય તો “ નમો અરિહતાજ ” સૂત્રે સર્ગારમ્માસ્તુકલપ્રસ્થમૂગ !

ઉદ્દેપુર-મેવાડમા જે સ્થળે મોઝવાળોના પાચ હેલ- પડ
હતા ત્યા આજે પાચનો ઘ- ન્દી ગયા છે એ નિવાય ખીજે મળે
મથળે ઓગવાળો વધુવ થઈ ગયેલા મોઝદ છે અને કેટલાય
ખીજ સમાજમા જગતા જાય છે પો-વાટોની પાત્ર એ દશા છે
અઝવાલોમાથી તો બહુ મ્હોળે ભાગ જૈન ધર્મમાથી ખમી ગયો છે
' મોઢ ' જાતિ જૈન હતી, તે પણ ધર્માન્ત-મા પગિવલિત થઈ
ગઈ છે બગાડમા ' મ ડ ' જાતિ છે, એ બધાય પૂવ જૈનો
હતા હજુ તેમનામા ' નવકાર ' ની કઇંક આખી મે એમનુ
નામજ બતાવી આપે છે કે તેઓ પૂવે સગવક (શ્રાવક)
હતા, અને એ (સરાવક) ઉપરથીજ અત્યારે તેઓ ' સગક '
કહેવાય છે એકલા નાગપુરમા જ જૈન કલાલોના ૪૦૦ લગભગ
ધર છે તે બધાઓ પૂર્વ જૈન હતા અને હજુ-આજે પણ
તેઓની જાત ' જૈન કવાવ ' કહેવાય છે તેઓ પોતાને જન
કવાવના નામથી ઓળખાવે છે તેઓ ખુદ સમજે ૧૭ કે તેઓ
એક વખતે જૈન હતા પણ આજે તો એ બધાય હંતરધર્મી છે
એટલું આશ્ચર્ય છે કે તેઓ ખીજ કલાલોની જેમ દાડના સગમા
પડ્યા નથી આમ જુની જુદી જાતમા જૈનોની મ્હોટી મખ્યા
લાગતી ના છે અને જાગતી જાય છે આર્યમાજનુ શામન-વક
જબ દસ્ત ચાલે છે તેઓમા ધાર્મિક જુસ્સો પાસવાર
છે હિન્દુ-સેવા માટે તેમણે કમગ કમી છે અને આજે
મજહબી કટોકટીના દારૂ મમયમા હિન્દુ વર-નારીઓની નક્કા
અને સેવા તેઓ અફજુત જોશથી કરી રહ્યા છે હિન્દુધર્મના
કિરકાઓમા હિન્દુ-સેવાનો જાજવલ્યમાન નમૂનો અત્યારે એક
આર્યસમાજ છે તેઓનુ સગકન, તેઓનો ઉત્સાહ, તેઓનુ ઝનૂન
અને તેઓનો આગ્રહ અગાધારણ છે તેઓની સમાજ-

મચાલન-હજા ખીન્તઓએ શિખવા જેવી વસ્તુ છે તેઓના ગુરુ
 કુયો, અનાથાવયો, પ્રહાર્યાશ્રમો, કન્યાવિદ્યાલયો, હાઈસ્કૂલો અને
 કોલેજોને જોવા જેવી અને અચન્ન ઉપનવનારી મચ્ચાઓ છે
 અત્યારે તેઓ ભીપણુ ગુસ્માથી કામ કરી રહ્યા છે તેમના ગ્રામ્ય-
 મા ડેટલાય જોનો બચ્ચા છે અને લગતા જાય છે તેમની
 મગવડભરેલી મચ્ચામા દુખિયા જોન ન-નારીઓને મ્વન પ્રવેશ
 કરવાનું મન થયું આરે છે અને તે વીંગના હૃદયદારી પ્રયત્નો
 પણ ખીન્તઓને તેમની મચ્ચામા ખેંચીને લાવે ॥

હિન્દુસ્તાનમા ત્રણ મિગનો જોશોથી કામ કરી રહી છે-
 ઇમાઈ, મુમદમાન અને આયનમાજ આ ત્રણેએ દિલ્હી ખીન્ત
 ઓને પોતાની મચ્ચામા લેવા નાફ જખમ્મન યન્ત્રો ખોલ્યા છે
 અતજોવએ ત્રણુમા ભાતે અડમાચરમી અને હર્ગમજ આલી ન્દી ઇ
 ઇમાઈઓને તો ઢોલ વાતનો ટોટો નવી ત્રમ્માદ જ ધર્મનો અનુ
 યાથી હોય તે ધમવાળાઓને કઈ વાતની ખામી પડે, જોડે
 તેમનો પ્રયત્ન સર્વાધિક બ્યાપક હોય એમા નવાડ નવી તેમની
 મિશનો દિલ્હીમા મન ૧૯૨૬ મા ૧૫૮૦ નિયુક્ત કરવામા આવી
 છે જેના ખર્ચને પહોચી વળવા માટે ૭૦ ક ૧૨ રૂપીયાનું ફંડ
 નોંધાઈ ચુક્યું છે તેમના અદા જ્યા લુચ્ચો ત્યા તૈયા છે

મુમદમાનોમા શાગીજિલ્લો જુમ્મો વધારે નામ કરે છે જુમ્મો
 અને જુમ્મો અઢી આવતા તેમને વાન લાગે એકતા તેમનામા
 અદ્ભુત છે અને ચાલાકી તથા આવડતવી તેઓ પોતાની મચ્ચાને
 વધારવાનો જોશજો પ્રયત્ન કરી રહ્યા ॥

મિકખ કોમ ડેટલી જખખર ॥ એ તેમના 'મત્યાઅહ' થી
 જાહેર થઈ ચુક્યું છે હિન્દુઓનું ઠલેવ ખદુ મહોડુ છે અને

એમા મંદાટા મહાત્મા નમર્ત વિદ્વાનો, દેવનેતાઓ, વીરા અને ઉંચા ઉંચા અધિકારી-ઓકીમો । છ તેઓ આખા હિંદમા સર્વ ૧ પથગયલા છે આયમમાજ પળ તેનનુ એક અગમ જણાય પાન્મી ડોમ ભલે ન્હાની હોય, પણ તે બહુ લાનગવાળી ડોમ છે ઉંચી ઉંચી લાંબ પર તેઓ પહોંચેલા છે એજ્યુકેશનનો વિસ્તાર તેમનામા બહુ છે તેઓ ઉંચા રાજિશનના ફેટેજ ઉપર છે પરાપકારી નખાવત કન્વામા તેઓ ઉંચો નબ ધનાર છે

આ બધુ જોતા જ્ઞનો કયા ઉભા છે એ વિચાર હૃદયમા મહુ જ્ઞાનિ ઉપજાને છે

જ્ઞનોની કયા લીલોતરી-ચુરવણીમા પ્રાવીને સમાવી છે, એવા આશ્પા એકની માથે નાભગવા પડે છે પણ એટલુ તો કહેવુ પડશે કે-જાતિ-બધુઓને સહાયતા કન્વાની ઉદ્ધારભાવના જ્ઞનોમા એ જ દેખાય છે જ્યા આની મિથિતિ હોય, તે સમાજ ઠી આગ ન વધી ગઈ સમાજની પડતીમા ધર્મની પડતી શાયજ સમાજની ખીલવણીમાજ ધર્મની ખીલવણી છે ધર્મ-મેત્રોનો નગકાટ સમાજના નળકાટ ઉપર અવરણિત છે વાસ્તવમા, શ્રાવક-શ્રાવિકા-વન એ ગ્રેર વર્મક્ષરોનુ મૂળ છે કેમકે જન્ય વર્ગમાથી અ ય મેત્રોનો પ્રાદુભાવ થાય છે અંટલ તે વગ ને પુષ્ટ હોય તો તેમાથી ગ્રેર ધર્મમેરો પણ મુફર ઉપે નિપજે, અને તે વગની મિથિતિ નબગી હોય મને તેઓજ ને દય-રોજવી રીખાવા લાગે તો પછી મદિરો વગેરેની મલાજ કોણુ લેશે ? “ કુવામા હોય તો અવારામા આરે ને ! ”

માડવગદના લક્ષાવધિ જ્ઞનો આમન્તુક ગરીબ ભાઇને મરદીઠ એક એક ડાખીયો, એક એક ડટ, એક એ- વળી અને એક એક

નજીયુ માપીને તત્કાળ લઘાધિપતિ બનાવી દેતા, ત્યાં આજના મમલું નના પણ પાતાના કોમી બધુઓ પ્રત્યે લાપ-વાહી ધર્મને એ મમાજની એાછી ડમબજતી ગણાય !

આનાય હેમચન્દ્રના ગરીબ પુણ્ય-શીલ કપડું ભેંદને નાત કુમારપાત્રે બિન્ન થઈને ડહુ કં—“ પૂજ્યવર ! આપ રાજ ગુરના રાગી પુણ્ય કપડું ભેંદને મને થન્મ આવે છે અને હું બધાયે ” ત્યારે ગુરુજીએ—“ નજી ! હાલ-ગીણ વસ્ત્ર એ તો બિનુતુ બપણુ છે, પણ ખરી વાત તો એ છે કે ગુરુધોના ધર્મ હોય તેજ મુનિઆન મળે, એ તમે શુ નવી બાણુતા કે ? તમારા ધર્મ બધુઓ ભેં સુખી હોય તો તેઓ મુનિઓને નારી થીજ વહોગવી રાજા માટે નર્વ-પ્રથમ ધર્મ-બધુઓનો ઉદ્ધાન ધર્મના બરુ ઇ ”

નતીના ધર્મગાની બાળતમા બીજી વાત એ વિચારણીય છે કે—વાગાઓ ઠટલા બધા પ્રમાણુમા એવીને એવી હાલતે નનામાવી કુચ કગી જાય ઇ મમાજમા વિધવાઓ પણ પુરુષ પ્રમાણમા વવતી જાય છે બાળ-વિધવાઓના ઠરુણ આર્તનાદા પણ હું બમય કોલાહલ મનાવી નહા છે દેવવ દેવ વગાત નહિ, પણ મામાગિવ-રુદિગત દોષોના કાન્હે વિધવા ઓની નખ્યા ન વિગેપ પ્રનાણુમા વધતી જાય છે, તે પણ વસ્તીના ધર્મગાના એક મહાન કાન્હે તરીકે ચોચનીય બીના છે ૨૩૮૮૦૮ પગ્લેલી સીઓમા ૧/૩૬૬૫ વિધવાઓ એટલે શુ આ બગી બાળતો ઉપર મધ્યમ્યવૃત્તિએ અને શાત મગજે વિચાર કરવાની ગજાત્ય છે

ઉપર કહ્યું તેમ, મમાજની ખીમારી વધતી જાય છે છતાં આશ્ચર્યનો વિષય છે કે—આપણને આપણી ખીમારીના અનુભવ થતો નથી કયા કયા, કેવા ભાગ અને ભગદર પડ્યા છે, એની આપણને હજી પૂરી ખબર નથી આ તે કેવી મોહ-નિદ્રા ! ખીમારીની ચિંતિ આ કન્વામા જેટલા વિવ્રજ કન્વામા આદર છે, તેજોજ નામ વધાર ફેલાય છે જૈન-મખ્યાનો ભયકર પ્રામ એ આપણી ખીમારીનું મર્મવિધ-પ્રમાણ જ જૈનોની મખ્યા દશકાઓવી ઘટતા ઘટતા આજે પૂરી જાણ લાખ જેટલી પળ નથી નહીં તેમા પણ અનેક ફિન્કાઓ અને અનેક શાખાઓ તેમા પણ વંચ-વિરોધ અને ગદગદ-ગડાનો પાર નહિ આવી હાલતમા વીર-શામનની ઉન્નતિ ગમેતેટલા ઉત્તમ-મહોત્તમવોથી પણ રી ગીતે થઈ શકે ? નિમ-દેહ, જૈન-મગદનની મહુથી પહેલી તકે જરૂર છે ધમ-નેતાઓ અને સમાજ-નેતાઓએ તમામ વેન-ઝેરને વિસરી જઈ, હૃદયની કડવાશને ધોઈ નાખી, એકસ પી કરીને સગડનના સૂત્રમા બદલ થઈ જવું જોઈએ અને મમાજની અદર ધન કરી રહેલા મહાઓને દૂર કરવા પ્રયત્નશીલ થવું જોઈએ

ધર્મસંસ્થાઓ

સાધાર્મિક બધુઓની સ્થિતિ સુધારવા માટે એક “જૈન-ખેડ”
ની આવશ્યકતા છે. લિન્ન લિ ન પ્રાન્તોમા
જૈન ખેડ તેની શાખાઓ પણ સ્થપાય એ ઠાગ
ગરીબોને રસ્તે ચઢાવવાનું સાધન પૂર પાડી
શકાય. ધન-રાશિની વ્યવસ્થા માટે, તેનો સહુપયોગ થવા માટે
અને જૈન બધુઓની સ્થિતિ સુધારવા માટે ‘જૈન-ખેડ’ ની બહુ
જરૂર છે.

પુરતી કેળવણીના અભાવે ઘણા યુવકોને આમ તેમ રખડવું
પડે છે અને જીવન-નિર્વાહની સગવડ બરા-
હુન્નરશાળા. બર નહિ સાપડતા તેમને બહુ વિડબના
ભોગવવી પડે છે તેઓની પાસે જો ઠંઠ
હુન્નર-વિદ્યા હોય તો તેમને જીવનનિર્વાહની સુશકેલી ન રહે
કેળવણીની ઉચી લાઈન ઉપર નહિ ચઢેલાઓ, અગર નહિ
ચઢી શકનારાઓને સુખેથી રોટલા ભેગા કરવા માટે હુન્નરશાળાની

મખત જરૂર છે ગાથી ઘણા નિષ્વાસ અને અશક્તી ગરતે ચઢી જશે અને વેપારી-દુદિએ પણ તેમા ઘણા ફાયદો મનાયેલો છે આજે હુન્નર-કળાવાળા જે કમાણી કાઢે છ તે ' મહેતાજી ' અનેવા વાણિયાના છોકરા નથી ડાની શકતા હુન્નર-કળા માટે પુસ્તકીય કેળવણી અને ધાર્મિક શિક્ષણ પણ અવશ્ય અપાય

વિધવાઓની કડલાજનક રીતિનિ ઉપર ૧૪૦ કંતા શ્રાવિકા શ્રમોની કેટલી બધી જરૂર છે, એ દરેક શ્રાવિકાશ્રમ વિચારક નમજી રાકે કે આ મધ્યાની ન્યતા તેમની ચારિત્ર-સુદિના મુખ્ય ઉદ્દેશ ઉપ હોય સર્વ ન તદનુક્રમ વિશુદ્ધ વાતાવરણ હોય તેમને દાઇમ ઉદ્યોગ-હુન્નરમા પમાન થાય ચારિત્રશુદ્ધિવર્ધક તથા આત્મક્રયાણમાધક શિક્ષણ આ ઉપદેશ પણ તેમને નિર્ધારિત રૂપે અપાય દુ ખિયા અને ન તમ વિધવાઓને આવુ ગાતિમય જીવન મેળવી આપણુ એ બહુ જરૂરી અને મહાન પુણ્યકર્મ છે

હવે બ્રહ્મચર્યાશ્રમની વાત કરીએ પાકે ઘડે કાઠા ન ચડે, માટે આજના બાગમેને કેળવવાની બહુ જરૂર બ્રહ્મચર્યાશ્રમ છે સારી રીતે કેળવાયવા એ બાળકો સવિધ્યમા નમાજના ચાલના બની મકટને વખત આવી પડતા ધર્મની રક્ષા કે કોમના સના આત્મ પોતાના આત્મબનિદાનો આપવા પણ તત્પર થશે

બ્રહ્મચર્યાશ્રમ વરતીથી દૂર હોવા જોઇએ વ તીનુ મનિ વાતાવરણ ત્યા ન પહોચવુ જોઇએ વરતીથી દૂર, સુ દર વન પ્રેરેશમા, સારા જળાશયની સમીપમા આશ્રમો રથપાવા જોઇએ

કિંચા આદર્શ ત્યાગીઓ તેના પ્રબધક અને અધ્યાપ- હોવા જોઈએ
તે નરથામા સાત-આઠ વર્ષની ઉમ્મરથી શાળાન થયેલા
માળગે ઓછામા ઓછા ૧૦ વર્ષ સુધી વિદ્યાવ્યયન કરે
ધ્યાયામનો ઉંચામા ઉંચો પ્રબધ ત્યા હોય અને શસ્ત્ર-કળાનુ પણ
સુંદર શિક્ષણ ત્યા અપાય

તેના વર્ષો સુધી અળડ પ્રહસ્યર્થની નાધના માથે વિદ્યો
પાળત કરીને પછી બહાર નિકળેવા એ પ્રહસ્યારી વિદ્વાનોનું પ્રહ
તેજ હુનિયા ઉપર કેટલુ અજવાળુ નાળશે ! તેમના શરીર કેવા
અદ્ભુત હશે ! તેમનું દેહ-મૌન્ય કેલુ તગમગલુ હશે !
અને તેમની હાકલ કેળને કેવી ગળવી મૂકશે !

પ્રહસ્યર્થાશ્રમમાથી નિકળેવા એ વીર-યોદ્ધા-વિદ્વાન-યુવકો
ને સન્યાસનો માર્ગ શ્રદ્ધલુ કરશે તો હેમચન્દ્રાચાર્યની આવૃત્તિઓ
નિકળશે, અને જગત્તા યુગ-પ્રધાનના કાર્યો બાળવશે અને
શૃદ્ધસ્થાશ્રમમા પ્રવેગ કરનાન ધુરન્ધર દેશ-લકતો, ધર્મ-વીરો
અને મહાન આદર્શ શૃદ્ધસ્થો નિવડે

શ્રીમાનો ! વીરને નામે, મહાવીરને નામે, પરમેશ્વરને નામે,
દયા-ધર્મને નામે આવા ખાતા ખોલવામા તમારી લક્ષ્મીને
ઉપયોગ કરે. અત્યાગે આવા ખાતા ખોલવાની મજા જરૂર છે
નહીં મમજા મળે કે આવા ખાતા ખોલવા નિવાય જૈન-મગાજની
કદાહી 'ત્યે તે ઠી સુધરવાની નથી દયાગુઓ ! તમારા
શરીર-દુ ખેયા ભાઈ-બહેનોની બહાર આવો તેમની દર્દ-ભની
પીડા અને પોકારોને જરા ઝાન દઈ માલજો તેમની સગવડને
પૂરી પાડી તેમને ધર્મમા સ્થિર કરો મુસ્કેનીઓ - અને
આવૃત્તિઓના ઉપરા ઉપરી પડતા પ્રહારો ખમી - ખમીને,

આખરે હેનન ઘણું કટાણી જઈ, નિહુન-હૃદય મની તેઓ
 ધર્માન્તરમા વાટચા જાય છે, એ વાતને વિચારે મમાજની
 દુદગા અને દુખિયા નારીઓની વિચ્છેદા દશા તરફ નજર
 નાખશે તો જરૂર તમા । જ્યાં જોઈએ એક વાન ચરચરી જશે,
 અને તમારી આંખોમાંથી દયાના એ બુદ્ધ મરી પડશે એ । જ્યાંના
 નાગરો । તેમની ઉપર તમારી જ્યાંના જળ સંચિ તેમની
 દુઃખાગ્નિને શમાવે તેમના ગૃહ-જીવનને ઉચિત ટેકો આપીને
 તેમને ધીરજ બધાવે તેમને તમાગથી વિષટા પડવા ન દે
 હિન્દુ મહિલાઓની જેમ જૈન મહિલાઓના (વિધવાઓના)
 પણ શુદ્ધાઓથી જગાન્યાના અને જ્યાં ત્યાં જાડી-ભટકીને
 આખરે આર્ય-મમાજની નસ્યામા રિશ્ત્રામ સીધાના દાખના
 તમાગ માલગવા બહાર નહિજ હોય આવી ઘટનાઓ કદ
 બધીએ દુનિયાની જાહેરમા ન આવે, પણ અદખખાને આવા
 ત્રાનજનક ઘોટાગા કેટલા આવતા હશે, તેનો જગ વનજો હાથ
 મૂકી વિચાર કરે । આવી બીજા દશા જોઈ તમા । પોપકાડી
 હૃદયને એકવાર નડવુ આવવુ જોઈ તમારી પાસે હામ-દામ-કામ
 બધુય છે ફક્ત તમે એટલુ મમજીજીએ કે તમારી લાપજવાળીના
 કાજોજ આ બધી દુર્દશા દેનાઈ રહી છે તમને તમારી
 જૂન નજર આવતા જરૂર તમારૂં દયાગુ હૃદય તમને તમારા
 દુખિયા મમાજની મલાગ લેવા ઉઠાડશે અને તમને પોકાર કરીને
 કહેશે કે—ઉઠો ! જાડી ઉઠો ! અને ઉઘોગશાળા, અનાયાવય,
 પ્રજ્ઞાચર્યાશ્રમ, કન્યાવિદ્યાલય, હોસ્પીટલ, પ્રસૂનિગૃહ જેવા
 શ્રદ્ધ ધર્મ-મંદિરો યા ધર્મ-સંસ્થાઓ મહોગ પાયા
 પર જોશે ખરૂં માર્ગમિત્ર-વાત્સલ્ય આ છે માર્ગમિત્ર-
 વાત્સલ્યની મારામા સાગી યોજના આ છે આ દિશાએ

મર્થિમ-વાતમત્યની મમ્થાઓ ઉભી કમ્વાની પહેલી તકે ૪૩૦
 કે ગાવી મમ્થાઓ રથપાતા અનાન અને ગરીબાદરથી ડાકલોને
 પહેલે ધડાડે નમાજમાથી દેશવટો મળશે અને એ ગીતે નમાજની
 માનચિન્-મુમિકા સ્વચ્ચ થતા તેમાથી ધમખુદ્દિના મુદ્દ અ કુન
 દુરી નિકળશે કૌતગામનનો ઉદ્દ્યોત આ ગીતે વડ શકશે અખડ
 પુન્ય-મચ્ચ કરવાનો માર્ગ આ છે

નાગી-મમ્માન

વી-ધર્મનો હકો વગાડવા માટે સ્ત્રી-મમાજનો ઉદ્દા
 થવાની પદ્મ આવત્યપ્ના છે મહાનીરના શામનમા તે સ્થાન
 પુરૂષોને છે, તે સ્થાન સ્ત્રીઓને છે જ્યાં પીછા તન્ક સ્ત્રીઓને
 'નન્કની ખાણુ,' 'નક્કમી' જેવા વિગેયજોવી નવાજવામા
 આવે છે વસ્તુત નવી સ્ત્રી 'નન્કની ખાણુ,' તેમજ નથી પુરૂષ
 'નન્કની ખાણુ' કિન્તુ એક-બીજાની તરફ જે કામાન્ધદત્તિ,
 તેજ દુર્ગતિનો જોતો છે છતાં સ્ત્રીવર્ગ માટે આવાહનના શબ્દોનો
 વપરાશ ઘણા લાભા વખતથી આવ્યો આવે છે ગામો આ મન્યો
 પુરૂષો વખતા આવ્યા છે, દુન્યવી ચવહાનુ શામન પુરૂષવર્ગના
 હાથે આવતું આવ્યું છે, એવી સ્ત્રી-જાતિના યોગ્ય હક્કો પ્રત્યે
 પુરૂષ-વર્ગના માખ-મીચામણા થયા હોય અને ખુદ મોતાની
 કમજોગીનો વા-ન કાદતા "કમજોર ગુપ્ત વસ્તુ"ની ડહેવત પ્રમાણે
 સ્ત્રીજાતિને ભાડવા પુરૂષ-વર્ગ ઉત્કેન્દ્ર જયો હોય એમ આભાન
 નથી થતો વાડ !

સ્ત્રી-વર્ગ માટે—

માપદમાસ્ત્ર નારી નારી નરદ-વત્તની ।

વિનાન-વારણ નારી નરી પ્રયશ્ન-રામસી ॥

આવા પ્રકારના ઉદ્દગારો જેમ પુરુષોએ જનુ મ્યા, તેમ સ્ત્રીઓ
પણ પુરુષવર્ગ માટે તેવા પ્રકારના ઉદ્દગારો રચી ન શકતા કે ?
અર્થાત્ સ્ત્રીઓએ તથાવિધ મન્યપ્રણયનમા ભાગ લીધો હોત
તો તેઓ પણ—

પુરુષો વિવશાં સ્થાનિ પુમાન નરક-પદાન ।

પુરુષ પાપ્યન્તા મુક પુમાને પ્રયત્ન-રાક્ષસ ॥

આના ઉદ્દગારો પુરુષ-વર્ગ માટે ન કાન્ય કે ?

આચાર્ય હેમચન્દ્ર યોગનાથના ત્રીજા પ્રકાશ ॥ ૧૨૦ ના
શ્લોકની વૃત્તિમા બાક જણાવે કે—સ્ત્રીઓને માટે જે ભવન
અને નીચ ગણના પ્રયોગો કરવામા આવે તો પુરુષોને માટે પણ
તેવા ગણના પ્રયોગો કાઢી કન્યા ? પુરુષ પણ દૂર, દુર્લભ,
નાસ્તિક, ધાતકી અને ધૂન છોડે, કિંતુ એવા પુરુષોને હીર
જેમ આખી પુરુષ-ભક્તિ નથી ભાગતી, તેમ આખી સ્ત્રી-ભક્તિ ન
ભાગતી એટલે મહાગુપ્તી પુરુષોની જમ મહાગુપ્તી સ્ત્રીના પણ
અપ્રાપ્ય છે નુશીના સ્ત્રીઓનો શીત-શુભ્ર મહાન્યમ મળી
વળે થોડો એક નિહાન કથે છે કે—

The Character of man is Praiseworthy, while
that of woman is blameworthy

અર્થાત્—પુરુષનો શીત-શુભ્ર પ્રશંસનીય છે, જ્યારે સ્ત્રીઓનો
તે નમસ્કરણીય ॥

સ્ત્રીઓને નિદવામા, સ્ત્રીઓ તરફ પુરુષોને ધૂણા કરે અને
નેમની ને તેમને વૈશમ્ય-ભાવ ઉપજે એ હેતુ જે પુરુષોના
હૃદયોમા વસ્યો હોય તો એવા જ પ્રશસ્ત હેતુએ, એટલે કે પુરુષો

પરંતુ શ્રીઓને ધૃપ્તિ છુટે અને વેરાગ્યભાવ ઉપર એ માટે શ્રીઓ
પણ, તેમને ને તેવો અનુકૂળ પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો હોત, તો
પુરૂષને નિન્દવાનું કામ ન બજાવત કે ? અમ્મ !

મહાવીરે પુરૂષ અને શ્રીને સરખી કોટીએ મૂક્યા છ મોક્ષદાર
તે જાનેને માટે મળી રીતે ખુલ્લું બતાવ્યું છે ‘ ચંદનખાણા ’-
ને દીક્ષા આપીને મહાવીરે નાગીજાતિના મસ્તકને ઉત્તત બનાવ્યું
છે તત્કાલીન હિન્દુઓએ શ્રી-જાતિને હલકી કોટીએ મૂકીને
તેમને માટે અકુચિત ઠેન્દ્રનું નિર્માણ કર્યું હતું, તે રેડવા માટે
અને પુરૂષની મરખામણીના આજ્ઞાતિના ગૌરવની રક્ષા માટે
પુરૂષ-મધની જેમ શ્રી-મધની પણ ગ્યાપના મહાવીરે ત્રી હતી
અને ‘ ચંદનખાણા ’ જેવી ગજકુમારીઓને દીક્ષા આપી
શ્રી-મધની અગ્રગામિનિઓ બનાવી હતી એટલું જ નહિ, પણ
તે પ્રભુએ ‘ સુન્યા ’ જેવી સમારવતિની સુગીક્ષા મહિલાઓના
મદ્યુષ્ણને વિશેષરૂપે પ્રથમ શ્રીને તેમના આત્મ-ગૌરવ વધાર્યા હતા

જે શ્રી-પુરૂષ પરસ્પર અસાધાગ્રહ પ્રેમી-યુગલ છે, ત્યા
હજીની ચર્ચાને સ્થાનજ નથી ગ્રહેતું શ્રીને મન તેનો પતિ પોતાનો
પ્રાણીયર હોય અને પતિને મન તેની શ્રી પોતાની અર્ધાંગના હોય,
ત્યા હજીની પડાપટ્ટી હાય ખરી ? ત્યા તો બન્ને એક-ખીજ
માટે પોતાનું સર્વસ્વ અમર્યાવા તૈયાર હોય પણ આવા પ્રેમિ-યુગલો
ક્યાં નિપજે એ વિચારવાનું છે આવા પ્રેમિ-યુગલો નિપજાવવા
માટે લમ-પદ્ધતિની રીતિને સુધારવાની જરૂર છે જાન-વિવાહ,
અનમેવ વિવાહ અને વૃદ્ધવિવાહ ઉપર નખતમા મખત અંકુશ
મૂઠાવા જોઈએ ૧૯ વયની ઉમર પહેલા પુરૂષનો અને ૧૬ વયની
ઉમર પહેલા કન્યાનો વિવાહ ન થવો જોઈએ વર-કન્યા વચ્ચે

પાંચ વર્ષનું આપડે ગળપુ જરૂરી, ઉચિત અને ફાયદાકારક છે
આમ, યોગ્ય ઉમરે, મળતા સ્વભાવના, તદ્દુરસ્ત અને
સુશિક્ષિત યુગલોને લગ્ન-અન્યીમા ભેડવામા આવે,
તો તેઓ આદર્શ દંપતિ બની પોતાના મૂલ્ય-અમાનને
મુખ-અમ્પત બનાવી શકે

ખાવકોની જેમ બાલિકાઓને પણ ઉત્તમ કેળવણી, મહાત્મા-
શિક્ષણ અને ધાર્મિક નાન આપવાની જરૂર છે વ્યવહારિક
કેળવણીમા માનૃત્વ-શિક્ષણ પણ કન્યાઓને વધારે જરૂરનું છે એ
નિશ્ચય છે કે—વિધાવતી અને સુસરકારવાનિનીજ કન્યાઓના
માતૃ-પદથી નૂતન અને લગ્ન ગાદીનું નિમાણ યશ જ્યાં સુધી
માતાઓ સુશિક્ષિત અને મહાત્મા સખન નહિ નિપજે, ત્યાં સુધી
ધર્મ, સમાજ કે રાષ્ટ્રનું ઉત્થાન યવુ અશક્ય છે આજ રાખણુ ભેદએ
કે એક સુશિક્ષિત અને મહાત્મારવિજ્ઞાપિત માતા પોતાની
સન્તતિને સુસરકારિત બનાવવામા સો શિક્ષકોનો ગજ સારે ॥
કન્યાઓ ઉત્તમ શિક્ષણ અને સુદર સહાચાર મ પાદન કરીને પછી
જ્યાં યોગ્ય પુરૂષ સાથે લગ્નઅન્યીમા ભેડાશે, ત્યારે તે કેવી
દેવીઓ નિકળશે અને એઓથી જગતનું પણ કેદલુ બહુ યશે !

લગ્ન એ જિન્દગીભરનો મગન્ય ॥ એક માટીનો ઘડો લેવો
હોય તો પારખીને લઈએ, જ્યારે લગ્ન જેવા કાર્યો ખરાબર પરખ
વગર કરાય અને જેને જે માન સાથે સંબધ છે તેને પોતાના
માણની જરાય ખબર ન હોય એ કેવી ખાત ગણાય ! પૂર્વકાળની
સ્વપરપ્રથા કયા પોર્ન્ટ ઉપર જાય છે એનો જરા વિચાર
કરવો ભેદએ

લન-શાદીની યોગ્યતાનું માપ ધનથી ન કરતા ગુણોથી કરવું જોઈએ ગરીબ હોય, પણ સદાચારી, તદ્દુગ્રત અને નિર્વાહ જોઈ પેદા કરનાર હોય તો તે વિવાહને પાત્ર છે, લાયક છે, કિન્તુ ગમે તેટલો ધનવાન હોવા છતાં પણ જો દુરાચારી હોય ત્યાં શાદી હોય તો તે વિવાહને લાયક નથી વળી જન્મકુટલીની અપેક્ષા શુભ-કુટલીને વધારે મહત્ત્વ આપવું જોઈએ ચોખ્ખી રીતે જે નાવાય-દેખાતો હોય, તેને કેવળ જન્મ-કુટલીના જેવું ઉપર જઈ વિવાહને યોગ્ય મનજનો એ કેવળ મૂર્ખતા છે

અયોગ્ય વિવાહ અધર્મ્ય છે અને સમાજઘાતક છે, એ પ્રત્યક્ષ જોવાઈ રહ્યું છે મમાજડપી જિલ્લિગનો પાચો યોગ્ય વિવાહ-પદ્ધતિ (Matrimonial Customs) છ ઉત્તમ ચત્તિ ડપી મુજબ ફોજો ત્યાથીજ પ્રકટ થાય છે યોદ્ધાઓ અને બોદ્ધાઓ, ત્યાગીઓ અને વૈરાગીઓ, ધીરો અને વીરો, શ્રીમાનો અને ધીમાનો ત્યાથી જ નિપજ છે

પક્ષ ઉચ્ચર થવા છતાં પણ કેટલાકો ફરી વિવાહ કરતા અચકાતા નથી, અને ઉંટને ગળે બકરી ત્યાં બિવાદી લટકાવવું જેવું રાક્ષસીય કૃત્ય કરવા ઉતાઉ થઈ જાય છે આવા અધર્મ અને પાપિષ્ઠ વિવાહમા નામિલ થઈ તેનું પાણી પણ પીવું એ ખૂન પીવા બરાબર છે ધનની કોથળીઓના લોભે ડોકળને ગળે પોતાની બાલિકા મદનાર મા-બાપ તો ઘોર પાપી છે જ, અને એ ડોકળના રાક્ષસપણાનું પણ શુ પૂછવું, કિન્તુ તેવા ઘાતકી વિવાહમા શામિલ થનાર મહાજન-વર્ગ પણ ઘોર પાપી છે, એટલું જ નહિ, પણ કન્યાના માળાપ અને એ ડોકળના કરતાય એ મહાજન-વર્ગ વધારે ઘોર પાપી છે તેઓ જો તેવા પાપમા

શામિલ ન થાય અને તેવા પાપી વિવાહને નિષ્કુરતાથી ફટકારી નાખે, તો તેવા પ્રવચકારી પ્રસંગો આપોઆપ ઝોલા થઈ જાય.

સ્ત્રી-જાતિ અને પુરૂષ-જાતિનો નમ્ર ન વ પન્ન ધનિષ્ઠ છે સસાર-રથતા તે બે ચક્રો છે અને ચક્રોની સરખાઈમાં જ રથ ખરાખર ચાલે તે બંને એકબીજાના વફાદાર હોવા જોઈએ એક બીજાની તન્દ્ર વિદ્યામની લાગણી અને ઉદાત્ત ભાવના હોવી જોઈએ આ લાગણી અને ભાવનાના અભાવે જ એકબીજાના અન્તર, એકબીજાથી બહુ છેટા પડી ગયા છે અને પરસ્પર શકાશીલ તથા બેઠમવાળા બની ગયા છે અને એ તાં સ્વાભાવિક છે કે ક્ષુદ્રદષ્ટિ થતા દોષ-દર્શન જ ચલા કંઈ અત્યારે ઘણા બાજે આવી સ્થિતિ વર્તી રહી છે વળી પુરૂષ ગમે તેટલો દોષ-બહુલ હોય, પણ તેનું બહાર નથી આવતું, જ્યારે સ્ત્રીનું જરામાત્ર બહાર આવતા તેના ઉપર શિલાપાત જેવો લીપણ પ્રસંગ આવી પડે છે ખરી ગીતે વિચાર કરતા બગાડનું આદિ કારણુ પ્રાય પુરૂષજ હોય છે સ્ત્રીની કામ-વાસનાની માત્રા પુરૂષ-વર્ગ કરતા ભલે અધિક માનવામાં આવે, અને એ પણ વાત ખરી કે બે હાથ વગર તાલી નજ પડે, છતાં દુરાચરણની પહેલ અધિકાંશ પુરૂષ તરફથીજ થાય છે, સક્રિય પ્રેરણા પ્રથમ પુરૂષજ કરે છે તેનું કારણુ સ્પષ્ટજ છે કે—પુરૂષ પ્રાય નિસંગ-ચચન છે જ્યારે સ્ત્રી લજ્જાશીલ અને ધીરજ-વૃત્તિવાળી છે આમ હતા દોષનો બધો પોટલો સ્ત્રીને માથે મઢવામાં આવે છે, અને પુરૂષ કોરો ધાકોર છુટી જાય છે આ “દેવ દુષ્ણ-પાતકમ્” નહિ તો બીજું શું?

સ્ત્રી-વર્ગ જો સારી રીતે ઠેજવાય, તેનામાં સારા સરકારો પડે, તેનામાં જ્ઞાન તથા બુદ્ધિનો વિકાસ થાય અને તે પોતાના

વિચાર-ગણવી પોતાનું કર્તવ્ય સમજતો થઈ જાય તો તે
 મૂંઝવણમાં કેટલું જાણીને કેવું મનમ ચલાવી શકે ! એટલું
 જ નહિ, પણ જે સામાજિક, ધાર્મિક અને રાષ્ટ્રીય કાર્યો એકલા
 પુરુષ-વર્ગથી માધ્યમ નહિ થઈ શકવાને લીધે ગંજી પડે છે, તે
 પણ સંસ્કૃતિપૂર્વક મધ્યમ જાય

બાલ-લગ્ન, વૃદ્ધ-લગ્ન, કન્યા-વિક્રય, દાદો ડગવાની રીત તથા
 રંગ-કુટવાની રીત વગેરે કુરૂદિઓને દૂર કરવામાં નારી-વર્ગનો
 મધ્યમ શીઘ્ર લાભકારક થાય આમ સામાજિક અને ધાર્મિક
 સુધારાઓની યોજનાઓમાં પાન પાડવામાં સ્ત્રી-વર્ગના મહાયોગની
 મહત્ત્વ જરૂર છે

મનુષ્ય-જાતિના અડધા ભાગને રહેલી સ્થિતિમાં નાખી થા
 નાખીને મમાળે જીવું નુ-શાન ઉઠાવ્યું છે સ્ત્રીને પુરુષની 'ચાલ
 નહી, ' ' શુભામરી ' થા ' દામી ' માનીને પોતાનાજ અગ ઉપર
 કુદાગદાત કરવા જેવી ચેષ્ટા થતી આવી છે છોડો જ્યાં પગથીને
 થા આવે, ત્યારે પોતાની માને કહેશે કે—

“ મા ! મા ! હું તો પગથીને આવ્યો,
 છાણ, વાનિફ ને ગધણું લાવ્યો ”

પગલું સમાજના વાતાવરણમાં હોય પરિવર્તન થવા લાગ્યું
 છે અને 'પુરુષ-વર્ગ સ્ત્રીને પોતાના " હાથ પગનું ખામડું "
 માનીને પોતે " મોચી " બનવા નથી માગતા ! એટલું
 નહિ, પણ શાણા પુરુષો સમજતા થતા જાય છે કે પુરુષ
 અને સ્ત્રી એ બંનેનું અસ્તિત્વ અને

છે અને એ જાનેના અભિમતનમા ૪ પૂર્ણિલાવ થતો હોય
એક અગને ઉતારી પાડવામા બીજુ પળુ, અગ-સ-ગીન બની
જાય છે

સ્રી-વર્ગને જ્ઞાને આત્મ-અમ્માનતુ ખર મચોટ જ્ઞાન થયો,
ત્યારે તેનામા આત્મજાનો મચાવ થયો, અને ત્યાજ્ય તે ઉત્મા-
શક્તિમમ્પન્ન થતા પાતાના ગૌરવની રક્ષા કરી શકશે

ધર્મ

ધર્મ સાથે પોતાનો સંબંધ ખરા અન્ત કરણથી મમજીને,
એ સંબંધને અનુમતી જે જે આચાર-વિચાર કનાય તે ધર્મ
કહેવાય કેવળ મનુષ્યજાતિ ઉપજ નહિ, બહિષ્ક આખા વિશ્વ
ઉપજ-પ્રાણીમાન ઉપર પ્રભ, મિત્રી, કશ્વ રાખવી એ શુભો
ખરા ધાર્મિકપણામાથીજ ઉત્પન્ન થાય છે

ધર્મનો કોઈએ ઇન્કાર નથી કર્યો નથી ધર્મનું તત્ત્વ હમેશા
ખુલ્લું, નિરાખાધ અને અર્વજ વ્યાપક છે એટલે કોઈપણ પ્રાણી
ધર્મ-તત્ત્વના ખન માર્ગને અવલખીને પોતાના આત્માની ઉન્નતિ
માધી શકે છે બ્રાહ્મણ હોય કે જોન હોય, પણ તે મન્દ્યા-વન્ન-
પૂજા-પાઠ કે પ્રતિક્રમણ-મામાયિક વગેરે ક્રિયાઓ કરવા છતા-
ક્રિયાઓમા સુસ્ત નહેવા છતા, અને ધાર્મિક કાર્યોમા આગળ
પડતો ભાગ લેવા છતા પણ જો તે વેપાર ધધામા હલહલના
જુઠાણા હાકતો હોય, બીજાની મૂકેલી ચાપણને ઓગવતો
હોય, ખોટા ખોટા હિસાબો કરી બોળા-ભદ્રિક માણુનોને લૂટતો
હોય અને અનેક છળ-પ્રપચ-દગવળાણ કરી નિષ્કુર અને નિર્દય
રીતે ગરીબોના ગળા ઉપર અધર્મ વ્યવહારૂપ છરી ફેરવતો હોય,

જો કોઈકની અને કુર્ચમની હોય તો એ હાવતમા એની કંઈ
 સેવકની? એનું પાન કયા થવાનું? એના કિયાકાંઈ એને
 આપવા પડતા બચાવવા નમથ થઈ શકશે કે? નહિ, કદી
 કે, ક્યાં પીણી બાળુ, એક હજારમ યા અન્યથા પણ, પોતાના
 નવે ધંધાથી પેટ ભરવા છતાં, ને ધંધાથી ડગીને અન્યાય અને
 જનમીથી મરંથા વેગે ગોઠેતો હોય અને મત્ય તથા નીતિ પ્રમાણે
 વળાપૂર્વક પોતાનું જીવન ગાળતો હોય, તો તે નિમકેક
 અનિભાજન અને ધંધીય પુસ્કારને પાત્ર છે, એમા શક નથી

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ધમનું લક્ષણ અન્તઃકર્ણની
 શુદ્ધિ છે, અને તે સદાચરણને આભારી છે ભૂતકાળ, પગેપકાળ,
 કલ્પ, નયમ, મતોય એ ધર્મના ખામ મુદાઓ છે એજ આપણા
 મિત્ર-માધનનું માધ્ય હોયુ જોઈએ એનેજ ઉદેશીને, એનીજ
 આપણી કિયાઓ વહેવી જોઈએ કિયાનું સ્પષ્ટ રૂણ એ છે કે,
 કયાદાગ જીવનગત જ્ઞ - પુજનું પ્રમાણન થવું જોઈએ, કિયા-
 રાથી જીવનગત મેલ ધોવાવો જોઈએ, કિયાઓનો સુદૃઢ રમ
 જીવનમા નહાવો જોઈએ, કિયાની સુદૃઢ મુગધથી જીવન બહેકાવું
 જોઈએ, કિયાના મનોહર રંગો જીવનમા પૂગવા જોઈએ અને
 જીવન ખીટી ઉઠવું જોઈએ કિયાની આ સફળતા છે, નહિ તો
 આપણે મિહસેન દિવાકરનું વાક્ય કયા નથી ભળતા કે —

“ यस्मात् क्रियाः प्रतिफलन्ति न भावशून्याः ”—
 માવ-શૂન્ય કિયાઓ ફળીભૂત નથી થતી

મમ્યકત્વ, શ્રાવક-ધર્મ અને ચાન્નિ-ધર્મના ગુણગ્યાનોની
 વાતો તો હવે રહી, પણ પ્રથમ ગુણગ્યાનનો જ જો વિચાર કરીએ

અને તેની માથે આપણા જીવનને મરખાવીએ તો આપણે કયા
 ઉભા છીએ, એ આપણને સ્પષ્ટ જણાઈ આવશે ' મિત્રા-દષ્ટિ '
 પ્રાપ્ત થાય ત્યારે પ્રથમ મિત્રાત્વ-ગુણસ્થાનક આવે, એમ હરિ
 ભદ્રસૂત્રે સૂચના કરે છે અદ્વૈત ગુણ એ મિત્રા-દષ્ટિનું વિશેષ લક્ષણ
 છે. સમાન-પ્રપચ ઉપર ઉદ્ભવ થયો અને દીન-દુખીયા ઉપર
 કષ્ટભાર હેઠળ થયું એ મિત્રા-દષ્ટિની અવસ્થા છે આ દષ્ટિ
 વાળાને પરોપકાર તથા પ્રભુમ કેત જેવા પવિત્ર કાર્યોમ કટાણો
 આવતો નથી આવી મેત્રીભાવવાળી મિત્રાદષ્ટિ પ્રથમ ગુણસ્થાન-
 મા પ્રાપ્ત થાય છે આપુ પ્રથમ ગુણસ્થાનક પ્રાપ્ત થતા ભવ
 જ્ઞમણનો છેડો નિશ્ચીત થઈ જાય છે

પ્રથમ ગુણસ્થાનકગત મિત્રા-દષ્ટિની આ વિશેષતા છે, તે
 ચોથી દષ્ટિ કેવા વિશેષ્ટ ગુણોવાળી હશે, એ વિચારવા જેવું છે
 છતાં તે ચોથી દષ્ટિમા પણ મિત્રાત્વ-ભાવ વતેજ છે એટલે તેનો
 પણ મમાવેશ પ્રથમ ગુણસ્થાનકમાજ છે પાંચમી દષ્ટિનો ઉદય
 થતા સમ્યગ્દર્શનનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે સમ્યગ્દર્શનીને આવક
 ધર્મ સા પડે છે, અને તે પશ્ચાત્ પરમ શાંતિમય, પરમ કલ્યાણકર,
 વિશ્વવંદ્ય સાધુ-જીવન પ્રાપ્ત થાય છે

વીર-ધર્મની આ પદ્ધતિ છે એ પદ્ધતિએ ચાતુરનાર જૈન છે
 જૈન એટલે કોરો કપાન ઉપર ચાલ્યો કરનાર જ નહિ, કિન્તુ જૈન
 એટલે વીરના પગલે વિજેતા બનવાનો અભ્યાસ કરનાર આત્મ-
 જેતાઓનો-આત્મમગ્નાદોનો ધર્મ તે જૈન ધર્મ અને જૈન ધર્મ
 એજ વીર-ધર્મ

નહી મમજી રાખશે કે કોરા ભાવિ-ભાવવાદના માર્ગે
 કોઈ પણ દેશ યા સમાજે કદી ઉન્નતિ મેળવી નથી પુરૂષાર્થ

વાદને આગળ કરી વિજ્ઞાનીના વેગે દોડનાર સાહસિક ધર્મ વીરો
 જે દેશ યા મમાજમા પ્રકટ થાય છે, તેજ દેશ યા મમાજ
 વિજય-વક્ત્રી યા ઐશ્વર્ય-તક્ષમીની વગ-માળાને પાત્ર બને છે,
 અને દુનિયામા તેનો ડોકા વાગે છે

કર્તીશુ અને શાસનદેવને પ્રાર્થીશુ કે વીર-ધર્મનો ઢઢેરો
 સમાજના મૂત્રધારોને જગાડે, શામનસૂત્રધારોમા ઉત્તમાહ રેડે,
 ધુવકોમા શક્તિ ભરે અને તેઓ સકુ સગઠિત રૂપે, કમર કસીને
 સમાજની ખબર લેવા શીઘ્ર ખહાર આવે કિ ખહુના—

सर्वमंगलमागल्य सर्वकल्याणकारणम् ।
 श्रीमहावीर-देवस्य सदा जयतु शासनम् ॥

